

ЛЕЗГИ

Газет

**Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед ч'ал хуьх!**

1920 – йисалай акъатзава

N 49 (10954) хемис 3–декабрь, 2020–йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Ислягъвилининни садвиллин къаравулда

Нариман ИБРАГЪИМОВ

XX асирдин 90-йисарин сифте къилера Советрин Союзда ва ахпа Россиядин Федерацияда арадал атай алаш-булашдин ажайиб гьалари миллионралди инсанар къурхулувилик кутуна. Виридан умудар квай ч'ехи государство чук'урна, Союзный республикайри чпин къилдин государствояр тешкилна, Россиядин регионари вахтуналди чеб чпин ихтиярда гьатна. Ида чка-чкада гзаф къадар законсузилериз, къалмакъалриз, халкъдин девлет тарашунриз, карханайрин, майшатрин иесивал авуниз рехъ ачухна. И жигъетдай Дагъустани гуьгъуьна акъвазнач. Инани гьич фикирдиз гьиз тежедай хьтин вакъияяр къиле фена. Амма къейд авун лазим я хьи, гьа вахтунда республикадин къиле акъвазнавай ксарин Дагъларин уьлкведа садвал, меслятвал, къайда-низам хуьн патал хейлин алахъунар авуна.

Ик, 1990-йисан 22-ноябрдиз ДАССРдин Верховный Советдин Президиумдин Председатель М. Мегъамедован теклифдалди, Россиядин Федерациядин регионрикой сифтегъанда яз, чи республикада миллетрин крарин рекъай государстводин комитет тешкилна. Анлай инихъ 30 йис алатна. 27-ноябрдиз Махачкъалада Дуствилин къвалин ч'ехи залда министерстводин юбилейдиз талукъ мярекат къиле фена. Ана республикадин гьукумдин

органрин къуллугъчийри, РД-дин Халкъдин Собранидин депутатри, Коми Республикадин делегацияди, карханайрин, идарайрин руководителри, общественный, динрин, жегъилрин организационрин, СМИ-рин векилри иштиракна.

Дагъустан Республикадин милли политикадин ва динрин крарин рекъай министр Энрик Муслимова юбилейдин иштиракчияр тебрикна ва 30 йисуз ислягъвиллин, садвиллин, чи халкъарин дуствилин къаравулда акъвазнавай коллективдин тарихдикай ва крарикай суьгъбетна.

- Вахт лап четинди тир, - рахунрив эгечна Энрик Селимович, - экономикадин бинеяр барбатзавай, къизгъинвал артух жезвай, халкъар кесибризни девлетлуириз элкъезвай, миллетрин арада къалмакъалар арадал къезвай. Вири и крар фикирда къуна ва республикада ислягъвал, пайгарвал хуьн патал госкомитет тешкилна. Пуд йисалай ам къецепатан крарин, милли сиясатдин ва информациядин рекъай министерстводиз элкъуьрна. Имни вахтунин истемешун тир, гьик лагъайтла, къецепатан уьлквейра ва гьик къенепатани Россиядин халкъар, динэгълияр сад-садал гьалдарна, дяведик ц'ай кутуна, уьлкве, СССР хьиз, чук'уриз къанзавайбу авай. Дагъустанда месэляяр мадни х'из акъвазна. Арадал атай халкъдин общественный гьерекатрин къилера авайбуру къе патал пайнавай ва репрессийри акатай халкъарин, чилерихъ, кадрийрихъ галаз алакьалу месэляяр къарарна, гьукуматдивай къеви истемешунар

ийиз гат'унна. Экстремистри, террористрини чпикай хабар гана. Ихьтин гьалара цийи министерстводи вичин хиве тур везифаяр агалкъунралди къилиз акъудна. Сифте нубатда адаз регъбервал гайи Мегъамедсалигъ Гусаеван алахъунралди. М. Гусаева, вичин вири чирвилер, алакьунар, мумкинвилер ишлемишна, Дагъустанда халкъарин арада къизгъин гьалар арадал атуни вилик пад къуна, бандитрин тешкилатриз Дагъустанда чка авачирди къалурна. Дагъустан пайи-паяр ийиз, Россиядикай худиз къанзавай душманри, хаинри адаз и кар багъишламишна - чандиз къаст авуна, - лагъана министрди.

М. Гусаевалай гуьгъуьни министрстводин къилиз гзаф савадлу, къени, бажарагълу, кар алакьдай тешкилатчи Загъир Арухов атана. Ада мадни муькуфдивди, кардин гъавурда аваз, республикадин ва уьлкведин азадвал, аслу туширвал, халкъарин садвал, ислягъвал хуьн патал къецепатан уьлквейрин, терроризмдин идеологиядиз акси къвалах тухвана. Республикада РГВК телеканал, “Дагъустан” РИА тешкилна. Бандитри адазни инсафнач. Адалай гуьгъуьни важиблу везифа вичин хивез къачур Гъарун Къурбановни бандитри телефна.

Адалай гуьгъуьни министрстводиз атай ксарини М. Гусаевани З. Арухован сиясатдин рехъ давамарна. Къе и важиблу кар Энрик Селимовича гъавурда аваз, агалкъунралди къиле тухузва. Россиядин,

▶ 2

Нумрадай къела:

ЖЕМИЯТ

Диде вири я!

Дидедин патай аялриз авай къанвал алцумдай терезар и дуьньядал алач. Дидедиз къван вичин бала садазни ширин жедач. Гъавилей диде, къуватлу, дирибаш аскер хьиз, датана вичин веледрин къараулда акъвазнава. Абуруз шадвал, савадлувал, асайишвал, бахт къурмишунин къайгъуьра ава.

▶ 4

ТАРИХ

Къунши хуьрер

Цнаприн хуьр, XV лагъай асирдин сифте къилера хъайи залзалайрин, тегъуьнрин, кашарин завалрик акатна, и дерада аваз хъайи ирид хуьруьн жематрикай къена амуькьай инсанар алай вахтунда и хуьр алай чкадал куьч хъана, чпиз къазмаяр эцигна, майишатдал машгъул хуьнкиди арадал атана.

▶ 6

ЭКОНОМИКА

Кар алайбуру яз амуькьа

Алуькьзавай йис патал бюджетдин виле акъадай хьтин къетленвал ам я хьи, Республикадин инвестицион программдик “Хуьрерин чкаяр вири патарихъай виликди тухун” госпрограммада фикирда къунавай бюджетдин такъатар кутунва, гьакни и программа республикади кутазвай паюнин гьисабдай 400 миллион манат дилай гзаф къадарда аваз артухарнава.

▶ 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Хайи ч'алан гуьрметдай

27-ноябрдиз Мегъарамдхуьруьн райондин Билбилхуьруьн юкъван мектебда, Вирироссиядин “Классные встречи” проектин сергъятра аваз, лезги медениятдин ва эдебиятдин векилрихъ галаз гуьруьш къиле фена.

▶ 8

КЪАНУН-КЪАЙДА

Гъакъисагъ зегъметдин сагъиб

Ботлихда къиле физвай вакъийри С. Ибрагъимован риклиз секинвал гузвач. Ада Махачкъалада арадал гъанвай интербригададиз фин къетлазава. Тамам 17 йисуз шегъердин лицензионно-разрешительный системада къвалахай Салигъ Абдуллаевичал ина 1700 касдикай ибарат тир ротадин командирвиллин везифаяр ихтибарзава...

▶ 9

ИРС

“Тум” яргни хъхъай “Тумаькъ яц”...

Девирар физва, халкъдиз ва адан векил Ст'ал Сулейманаз Эминан эсер яз ч'идай, лезги литературадин хрестоматиядин ктабра гъатнавай “Тумаькъ яц” т'вар алай шиир чи ч'ехи шаирдинди туш лугъудай ксарни пайда хъанва эхиримжи вахтара. Бес и кардин сеbeb вуч хъуй?

▶ 10

Ислягъвилини садвилин къаравулда

1

Кавказдин ва Дагъустандин халкъарин арада авай дуствал мягкемарунин, миллетрин алакъяр хъсанардай къвалах ва государстводин сиясат дуъзгундаказ тухунин жигъетдай лап важиблу кар ийизва.

Дагъустан Республикадин Къилин, Гьукматдин ва Халкъдин Собранидин патай Министрстводин коллективдиз юбилей РД-дин Гьукматдин Председателдин заместитель Абдулмуслим Абдулмуслимова тебрикна. "Алай вахтунда Россиядин Федерацияда миллетрин, дингълийрин алакъяр мягкемарун, халкъарин арада садвал ва меслявал хуьн къилин везифайрикай я, - лагъана А.Абдулмуслимова. - И меслялайриз Россиядин Президент Владимир Путинани еке фикр гузва".

Россиядин миллетрин крарин рекъай Федеральный агентстводин руководитель Игорь Баранован патай тебрикдин гафар ФАДН-дин отделдин начальник Азат Гъафурова къелна.

Ада мадни лагъана: - Чун инанмиш я, Министрстводин коллективди Кеферпатан Кавказдин халкъарин ва дингълийрин арада дуствилин алакъяр геъгеншаруник, ислягъвал хуьник, Россиядин Федерациядин государство мягкемаруник, халкъар сад авунин, милли хатасузвал таъминарунин кардик еке пай кутада.

Милли сиясатдин министрстводиз юбилей мубаракна: РД-дин жегилприн крарин рекъай министр Камил Саидова, хизандин, дидевилин ва аялрин ихтиярар хуьдай векил Марина Ежовади, инсанрин ихтиярар хуьнин рекъай векил Жамал Алиева, РД-дин общественный палатадин председатель Абдулмумин Ибрагимова, Махачкъала шегъердин администрациядин къилин заместитель Гъаким Ашикова.

Рахунрилай гуьгъуьниз А.Абдулмуслимова Министрстводин хейлин къуллугъчийрив гуьрметдин грамотаяр, пишкешар вахкана.

Юбилей мубаракрай квез, гуьрметлу милли сиясатдин векилар!

Ф.Агъмедов хкъя хъувуна

Мукъвара Мегъарамдхуьруьн районда муниципалитетдин депутатрин Собранидин нубатдин сессия кыле фена. Адан сергъятра аваз депутатри Мегъарамдхуьруьн райондин къил яз нубатдин сеферда Фарид Агъмедов хкъя хъувуна. "Лезги газетдиз" муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гайивал, Ф.Агъмедован кандидатурадин тереф сессияда иштиракдай вири депутатри (40 касди) хвена. Ф.З.Агъмедов 1975-йисуз дидедиз хъана. Ростовдин госуниверситет, ДГТУ акъалтарна. Жуьреба-жуьре йисара суддин приставрин къурулушда къвалахна. 2010-йисалай инихь Мегъарамдхуьруьн райондин къилин везифаяр тамамарзава.

М.Шамиловал ихтибарна

1-декабрдиз Докъузпара райондин администрацияда кыле феи депутатрин Собранидин нубатдин сессиядин сергъятра аваз Мегъамед Арсенович Шамилов муниципалитетдин къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайди яз хъана. Къейд ийин хъи, икъван чавалди райондин къилин къуллугъдал Агъмед Агъмедов алай. Ам хушуналди и къуллугъдилаи элячина.

М.А.Шамилов 1986-йисуз Усугъчайдал дидедиз хъана. Адан буба Арсен Шамилова Советрин девирда партиядин органра, гуьгъуьнлай Докъузпара райондин администрацияда къвалахна. Адакай РД-дин Халкъдин Собранидин депутатни хъанай.

Мегъамед Шамилова "Государственное и муниципальное управление" пешекарвилляй дуньядин экономикадин институт акъалтарна.

Докъузпара райондин хуьруьн майишатдин управленида кассир-счетовод, искусствойрин школада муаллим яз къвалахна. Гуьгъуьнлай Усугъчайдин администрациядин къилин заместителдин везифаяр тамамарна.

2020-йисан 30-ноябрдиз Докъузпара райондин къилин везифаяр вахтуналди тамамарзавайдан заместитель яз тайинарна.

Эвлениш хъанва, 2 аялдиз тербия гузва.

Цийи йисан мярекатар тешкилдач

Дагъустандин гьукмдарри коронавирсдихъ галаз алакъялу гъалар себеб яз сергъятвилерин са жерге цийи серенжемар кардик кутадайвал я. РД-дин Къилин сайтди хабар гузайвал, ихътин къарар Сергей Меликова 1-декабрдиз коронавирсдихъ галаз женг члугунин оперативный штабдихъ галаз онлайн къайдада кыле тухвай заседанидин нетижада къабулна.

Къилди къачуртла, ибадатханайриз фин вахтуналди къадагъа авун, мектебра, аялрин бахчайра, колледжра, вузра цийи йисаз талу къырекатар тешкил тавун теклифзава.

Заседанидин вахтунда Роспотребнадзордин Дагъустанда авай управленидин регъбер Н.Павлова малумарайвал, коронавирсдик азарлу хъайибурукай 75 процентди маскяяр алукулунин къайдадал амалнач. Азар акатунин асул себебар гзаф инсанар къватл хъанвай чкайриз (мехъеррик, мискинриз, алишверийшдин маканриз, базарриз) финихъ галаз алакъялу яз гъисабзава.

Сергъятвилерин серенжемар мажбури бур хъун герек тирди къейд авуналди, Сергей Меликова Роспотребнадзордин регъбердин теклифрин тереф хвена.

Коронавирус: эхиримжи рекъемар

РД-дин Роспотребнадзордин делиралди, 2-декабрдиз Дагъустанда коронавирус акатайбурун къадар 19 209-дав агакънавай. Эхиримжи юкъуз коронавирус акатай 110 кас дуъзда акъудна.

Гъа са вахтунда духтуррилай начагъ хъайи 17 265 кас (эхиримжи юкъуз - 98) сагъар хъийиз алакъяна. Санлай къачурла, республикада 878 633 кас ахтармишнава. 3 025 кас, амайбурукай чара авуна (изоляция), къвалера ава. Дагъустанда коронавирсдик 968 (эхиримжи юкъуз - 10) кас къена.

Т.Л.Къазибегов

2-декабрдиз чав залан хабар агакъна: яргъалди давам тахъай тегъуьндик чи арадай Ватандин Чехи дяведин иштиракчи Ливауддин Къазибегован хва, Махачкъалада авай имам аш-Шафидин тварунихъ галай мискиндин имам Тажидин Къазибегов акъатна.

Т.Л.Къазибегов 1948-йисуз Мегъарамдхуьре дидедиз хъана. Ана школа акъалтарна, Дагъустандин пединститутдин физикадинни математикадин факультетдик экечина. Къелдай йисара хъайи агалкъунриз килигна, институт куьтягъайла, ана къвалахиз туна. Са йисуз, а девирда къанун тирвал, армияда, (Венгрияда), къуллугъна. Ахпа Ленинградда Герценан тварунихъ галай пединститутдин математикадин анализдин кафедрин аспирантурада къелна, диссертация хвена. Саки 50 йисуз педуниверситетда тарсар гана.

Физикадинни математикадин илимин кандидат, доцент Тажидин Къазибегова университетда къвалахзавай члавуз алгебрадай, рекъемрин теориядай, математикадин образованидиз талу къ месляйрин курсарай чирвилер гузвай. Адан гъилик къелай гзаф къадар студентрикай алай вахтунда жуьреба-жуьре къуллугърин сагъибар хъанва.

Лезги жемиятдин арада Тажидин Къазибегов неинки са алим, гъакни диндин рекъай муаллим, мискиндин имам, Меккадиз гъаждал фенвай гъажи язни чидай. Адаз хъсандиз араб члал чидай. Сирияда, Дамаскъда, "Абу Нур" лугъудай Исламдин университетда имамрин дережа хкаждай пуд вацран курсарани къелна. Тажидин Къазибегова педуниверситетдин араб члалан кафедрада, цлуд йисуз ДГУ-дин востоковеденидин факультетда кардик квай Къуръан чирдай центрада къвалахна. Эхиримжи йисара анин директор тир.

Алимдин къелемдикай математикадин, физикадин месляйрай къенвай илимдин къвалахрихъ галаз санал Ислам диндиз талу къ хейлин макъалаяр

хкатнава. Идалай гъейри, Тажидин Къазибегов араб члалал къенвай ктабар лезги, урус члалариз элкъуьрунални машгъл тир. Абурун арада "Бухарадин жевгъерар", Абу Гъамид ал-Гъазалидин "Дуъз рекъин эвел", гадисрин вад томдикай ибарат тир къватлалдин къве том ва масабур ава.

Тажидин муаллим "Лезги газетдин" вафалу амадагрикай сад тир. Гъеле 90-йисарилар гатлунна газетдиз ада Ислам диндин месляйрай хъизвай хейлин макъалаяр акъатна. Тажидин Къазибегова редакцияда кыле физвай жуьреба-жуьре мярекатра активнидаказ иштиракзавай, газет хъинин рекъай халкъдин арада таблигъат тухузвай.

Эхиримжи йисара ада Махачкъалада авай имам аш-Шафидин тварунихъ галаз мискиндин имамдин везифаяр тамамарзавай. Идахъ галаз сад хъиз, ада мискинда аялриз араб члал чирдай курсар кардик кутунвай, жегилприн арада марифатдинни ахлакъдин жигъетдай еке къвалах кыле тухузвай.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Ливауддинан хва Тажидин Къазибегов рагъметдиз финихъ галаз алакъялу яз адан хизанриз, веледриз, вири мукъва-къилийриз, дериндай хажалат члугунивайди, башсагълугъвал гузва. Тажидин муаллимдин экуь къамат чи риклера амукъда.

Йикъан месляяр веревирдна

Чи мухбир

Алатай гъафтеда республикадин Дуствилин къвале РД-дин милли сиясатдин ва диндин крарин рекъай министрстводи тешкилнавай "Дин ва масовый информациядин такъатар" лишандик кваз йикъан месляйриз талу къ мярекат кыле фена.

Ам ачухунихъ ва иштиракчяр тебрик авунихъ галаз сад хъиз, РД-дин милли сиясатдин ва диндин крарин рекъай министр Энрик Муслимова къейдна:

- Гуьрметлур, и мярекатда къе государстводин гьукмдин органрин, динрин, общественный организациярин, ОТК-дин ва СМИ-рин векилри, гъакл Коммунист Республикадай атанвай чи мугъманри иштиракзава. Алай вахтунда диндиз талу къ месляяр лап муракабуруз элкъенва. Чи республикада ва гъакл уьлкведа къурулу гъалар тваз къанзавай къватри, диндикай менфят къачуналди, чпин зиянлу мурадлар, крар килиз акъудзава, чи жегилприн къилер какадарзава. Гъавилляй СМИ-рин вилик чи агъалияр, иллаки жегыл несилар, диндин гъакъиндай дуъз гъавурда тунин ва вуж вуж ятла чирунин, ачухарунин важиблу везифа акъвазнава. Къе СМИ-ринни диндин ва общественный организациярин векилри санал менфятлувилелди къвалахунин гъакъиндай веревирдер ийида.

Сифте гаф къачуна рахай Магасдин диндин округдин ибадатханадин настоятель, иеромонах Ионна лагъана: - Рес-

публикада динриз талу къ яз тухузвай сиясатдилар ина авай вири динрин векилри разивалзава. Чаз са патахъайни манийвилер гузвач. Агъалийрини дингълийрин арада тафават твазвач. Тлугъвал себеб яз инсанар къвалера ачукуьниз мажбур хъайила, волонтерри виридаз куьмекдин гъил яргъи авуни и кардин гъакъиндай шагъидвалзава. Чнани, пуд диндин векилри, санал къвалахзава. Кар алайди акъалтзавай несилдиз дуъзгун тербия гунин месляя. И карда бязи вахтара чи алахъунрихъ туьквей нетижаяр жезвач. Жававар социальный сетрин нагъакъан таблигъатдин эсердик акатзава. Советрин девирда диндин идарайрин раklarар агалнавайтлани, акъалтзавай несилдиз, сад лагъай классдилар гатлунна, ахлакъдин, марифатдин, ватанпересвилин, инсанвилер тербия гузвай. Динрин ва СМИ-рин векилри общественностдин куьмекни галаз гъа и рекъай дурумлу-даказ къвалахна къанда.

РД-дин Муфтиятдин медиахолдингдин векил Наира Магъмудовади чи агъалияр, иллаки жегилар, Исламдин диндин гафарин (жихад, шахид ва мсб.) ма-надин гъавурда авачирди ва СМИ-ри и карда абуруз куьмек гана къанзавайди къейдна.

Политолог, телеведущий Ханжан Къурбанова СМИ-ри Ислам диндиз зиян гузвай "диндин экстремизм", "джихадизм", "исламдин терроризм" ва гъа ихътин маса гафар ишлемишунал эхир эцигуьниз эвер гана. И терминар Исламдин диндихъ галаз са алакъяни авачир-бур я.

Россиядин Игит Радим Халикьован 50 йисаз талукъ яз

Нариман ИБРАГЬИМОВ

(Эвел 48-нумрада)

Жегьилвал

Гьар са жавандин, жегьилдин темягъ ра-кьурдай военный партал, хурудал лишанлу знакри нур гузвай китель алаз Абдулхаликь, Рувькуьжатар хва, хтанвайдакй вири хуьруьз хабар чклана. Са шумуд юкьуз квал хваш-беш ийиз атай инсанрив ацлана. Миресар, кьуншияр, дустар, кваллахдин юлдашар, советдин, колхоздин председателар...

Ихьтин бахтни аквада кван дидедиз, ахьтин дердерин, четинвилерин иеси хьайи Рувькуьжатар! Вирида адан хчин тарифзава, алхишзава, адал дамахзава... Ватандиз вафалу хва тербияламышнавай Рувькуьжат дидедиз аферин лугьуза.

Ийкьар акваз-таказ физвай. Эхир Абдулхаликьаз куьчейриз, багьлариз фидай вахтни жагьана. Азад декьикьяар ада квал, гьаят кьайдадиз гьиз акьудна. Гила аялвилин, жаванвилин, женжелвилин жигьиррал, маканрал кил члугадай берени я. Хуьре хьсанвилехъ дегишвилер жезвай, амма Советрин Армиядин старшина, накъ вичихъ галаз са класда келай кьуншияр алай рушар дегиш хьанвай тегьер акурла, тажуб жезвай. Абурув виликан аялвилин ачухвални надин-жвал гумачир. Рушари регьувилер ийиз, хвашкалди лугьузвай, вилерин кланикай гададал суьгьурдин килигунар гадарзавай.

Халудин патав фена кхезвей жегьилдин кьаншардиз са руш кьезева. Шумал, зериф,

Абдулхаликьав ва Ханперидив медаль вахкай вахт

миядиз хьфейла, анай кхьизвай чарарани Ханперидиз саламар жезвай. Кьве хендеда чпин веледрин майилри сад-садаз мукьва авуна. Абдулхаликьа армияда акьуд хьувур пуд йисни (гадади командирин тлабуналди артухан кьве йисуз мадни кьуллугъ хьувунай), вилер рекьел алаз хьанатлани, алатна фена. 1964-йисан 28-декабрдиз Абдулхаликь армиядай хтана...

Ханпериди рикел хкизва:
- Хуьре чахъ талукъ амле амачир. Гьавилей дидеди Белижда яшамш жезвай Мегьамед имидин хва Рамазанавай куьмек тла-

Киевдин военный округдин сирлу (секретный) частариз акьатай Насиракай сержант, отделенидин командир хьана. Автобательонда (Подольск) кьуллугъай Алибалани, ра-кьун рекьерин частариз (Красноярск) акьатай Маратни сержантар яз хтана. Новосибирскда ва Читада танкарин, артиллериядин частара кьуллугъай Надимакайни, Радимакайни отделенийрин командирар, старший сержантар хьана.

Дамахлу, чешнелу аскер

Радим Читадиз акьатнай. Са йисалай отпускдизни хтанай. Диде-бубадиз шад легьезяр багьишна хьфена. Командиррилай чухсагьулдин чарар хьтайлани дамах акатдай абурук. Кваливай гьикьван яргьара хьанатлани, ада вичикай анжах хьсан краралди хабар гудай, багьрийрин гувьгьулар хкаждай.

Буржидиз, намусдиз вафалу яз

кьелеч, чинардин буй-бухах авай, цава лув гуз кланзавай кард хьтин, элкьвей чин алай, пинияр хьтин чулав вилер авай. Садрани инрай такур руш. Им вуж, нин руш хьурай эхир, заз чин тийир? Гада адаз тамашзава, ваъ, икьван гагьда акурди туш. Белки, хуьруьз гьанвай свас я жал? Ваъ, икьван жавандакй свас жедайди яни? Бес ам вуж хьурай? Ингье ам агакьзава ва вични дикьетдивди, вичел гьалтайтла, чинеба, вилерин кланикай гададиз тамашзава.

- Я руш, вун вуж я? - рахана Абдулхаликь вичин патав агакьай рушахъ галаз.
- Зун Ханпери, - на лугьуди, ада суал гуьзлемишзавай, са затни тахьайда хьиз жаваб гана.

- Ханпери? - хьверни тажубвал акатна гададик. Адаз гьатта акл хьана хьи, и назик, зериф руша вичикай зарафатзава.

- Эхъ, Ханпери! Гьикл я, бегенмиш твар тушни?

- Вун нин руш я? Заз вун чизвач эхир...
- Ваз зун гьинай чир хьурай, стлалви? Зун векьеларвидин руш я.

Гила гададин кьили ван авуна. Сиражди-дин Эльдарован алахьунар себеб яз хуьруьз Векьелрин жемят куьч хьанвай. Абуру агьа магьледа чпиз цийи квалер эцигзавай. Акунар авай, вичихъ галаз гьясятда, куьгьне танишдахъ галаз хьиз рахай гададиз Ханпериди мад яб хганач ва рехъ давамарна. Аскерди вич-вичивай квадарнач ва хабар хьбуна: "Вун нин руш я эхир?"

- Зун Иминатан руш я.
- Дах вуж я?
- Дах амач чаз. Ам дяведин хирерик Махачкьаладин госпиталда куьтягъ хьана...

Ихьтин аламат жеда жал? - тажуб хьанва гада. - Кьуншидал, хуьре ахьтин рушар аваз, ида заз са квекай ятлани хабар гана, руьгьда ахварик квай гьиссерал чан гьана...

Отпускдай хьфидалди Абдулхаликьа дидени, Ханперини, адан дидени вичихъ тайин мурад ар авайдакй хабардарна. Ар-

лабна ва ада зун вичин квалей гувьлуьз гана. 1965-йисан 5-ноябрдиз зи 18 йис тамам хьана ва гьа и юкьуз Белиждин поселокидин Советда чун регистрация авуна. Чехи Октябрдин сувариз, 7-ноябрдиз, дидейри чи мехьер кьурмишна. Зун Белиждай Кьулан Стлалдал, Абдулхаликьан квализ тухвана.

Цийи хизан, цийи инсанар. Гьа зи диде хьиз, куьтягъ тежедай кьайгьуйрик жедай Рувькуьжат диде. Квалин гьал-агьвал пис тушир, Абдулхаликьа майишатда хьсандиз кваллахзавай. Квализ ризкини кьезезвай. Зунни фабрикадин устлар яз приказдиз яна. Цийи свас я лагьана за наз маса гайиди туш. Гьа сифте йикьалай кьаридиз жувавай жедай куьмекар гуз чалишмишвална. Чаз сад-садан гуьгьуналлаз балаярни хьана: Алибала, Насир, Надим, Радим, Марат ва...

Абдулхаликьани, зани абур зегьметдихъ галаз вердишарна. Дахди мукьвал-мукьвал эзбердай: "Темпелвал, кагьулвал итимдин квални, карни чурдай ерияр я, балаяр. А патал кваллахди гуьзлемишиз, вун лагьайтла, кроватдал квачер гадарна яргьи хьун итимвал жедач. И кар нелай хьайитлани алакьда. Амма четин месэла гьалун, кар фад-фад таммарун - ваъ. Халис итимдиз, жуван кваллах акладарна, ахварни кьведач. Жуван кваллах атана масада ийида лагьайтлани, тапарар я. Гьавилей, чан балаяр, садални вил эциг тавуна, хьуси кар ийиз вердихъ хуьхъ. Ида куьн анжах шадарда. Ида кьез ширин ахварни гьиде, куьн квейлаи рази язани тада"

Аялрин гележег фикирдаваз итимди абур Астрахандин школа-интернатдик кутунай, пудни санал, Алибала, Надим ва Радим. Рухвайриз (иллаки - Радимаз), аферин, абуру чпикай касни инжиклу авунач, чешнелудаказ келна, квализ дирекцияди чухсагьулдин чарар рахурдайвал тухвана чеб ана.

Инал лугьун лизим я хьи, стхайри - дахдилай, Салавудин, Играмудин имийрилай чешне кьачуна, армиядин жергейрани тарифлувилелди кьуллугьна.

Астрахандин школа-интернатда келдайла, директор Л.И. Серовади квализ ихьтин гафар авай кагьаз рекье хтунай:

"Гуьрметлу Абдулхаликь ва Ханпери Халикьовар!

Заз лап риклин сидкьидай кьез сагьрай лугьуз кланзава, Куьне Радим хьтин намуслу, низамлу, дуьзвал кландай уьтквем хва уьмуьрдин рекьел акьудна. Ам интернатда амайбурузни вири рекьерай чешне кьалурзавайбурукай сад я. Кьевей ва вири хуьруьнвийривай адал гьахьлудаказ дамах ийиз жеда. Адахъ бахтлу гележег, зурба агалкьунар жедайдахъ чун инанмиш я..."

Омскдин танкарин частариз акьатай Халикьовакай Т-62 маркадин танкунин старший механик хьана. Кардин гьавурда аваз, уьтквемдиз вичин везифаря тамамарзавай аскердиз младший сержантвилин чин гана ва ам танкунин командирвиле тайинарна. Армияда кьуллугьдин рекьей виниз хкаж хьун, нубатдин чин кьачун са акьван регьят кар туш. Аскервилин партал алукай йикьарилай кьуланстлалви амайбурукай хьатна акьанвай. Армиядиз акьатай жегьилрин зегьле ракурзавай сифтегьан буйругъ - экуьнахъ "подъем!" команда ганмазди кьарагьун ва 45 секундда партал алукина, жергеда акьвазун тир. И кар виридалай алакьдачир. Радим лагьайтла, гьа сифте йикьарилай виридалай вилик партални алукина, вичин кчадал хак хьиз акьваздай. Арабир хьверни акатдай. Де лагь, хьвер гьикл кьведачир, гимнастеркадин са хел тваз, квачерал портянкаяр алукиз тахьайбуру, портянкаяр чекмейрай куьрс хьанвайбуру, кьецил квачер гваз жергеда акьвазнавайбуру, шалвар алукиз тахьанвайбуру аквадайла.

Вучда, вердишвал авач, зиреквал квач. Гьабурни вердишарда. Армия гьахьтин чка я. Чидачтла, вердишарда, алакьдачтла, ийиз тада. Ана вири са кьайдадиз муьтлуьгъ хьун лизим я. Дагьустандай атанвай бязи гадайриз, артухан дамахар гвай, "чна ик ийида, акл ийи-

да" лугьудайбуруз куьмек гузни алахьна ам. Ина квалле, хуьре рехъ гудай амалар ише фидач. Крчарни хада, кьилини цлара акьада. Виридалайни хьсанди уставдин кьалурунрал амал авун я. Гьа вахтунда клеверани гьатдач. Радим абуруз гьар са рекьей чешне хьана.

Са кваллах хьсан тир: ватангьилирик зайифбуру квачир. Турниқдал пуд сеферда чешне кьагьиз тежедайбуру, пуд километрдиз чуркурдай гьунар, кьад метрдиз гранат гадардай кьуват авачирбуру галай чкада дагьустанви гадаяр са шумуд кларцин виний тир.

Физический, строевой гьазурлухвилей, устав чир хьунай ва адал амал авунай, военный кеспи чирунай, дежурствояр тухунин жигьетдай Радимахъ агакьдайди авачир. Гьавилей частунин командирди, замполитди Халикьоваз кьетлен дикьетни гана. Адан хиве гьвечли командирвилин везифаяр туна. Чка-чкадал командирри аскерриз тикрардай: "Аскер Халикьов хьтинди хьун лизим я. Адалай алакьзава тла, квейлаи алакьда. Анжах ам хьиз кьуллугьдив рикливай эгеч!..."

1992-йисуз Халикьов Радиман кьуьнерал старший сержантвилин (дахди, армияда кьуллугьдайла, - старшинадин, Камчаткадиз акьатай ими Салавудина старший сержантвилин чинар кьачунай) погонри цларцлар гана. Кьулан Стлалдал, диде-бубадив командиррилай баркалладин са шумуд кагьаз ахгакьна. Радим хьтин виклеьгъ, кьастунал кьели, Ватандиз ми хьи рикелди, кланвилелди кьуллугьзавай хва тербияламышай диде-бубадиз сагьрай лугьузвай.

Намуслувилелди кьуллугьзавай командир отпускдизни рахурнай.

Военный округдин, дивизиядин газетарни гувьгуьна амуькьнач. Абурун чинриз уьтквем ва чешнелу лезги аскердикай тарифдин макьалаяр, репортажар акьатна. "Ленинское знамя" газетдиз акьатай зарисовкада Халикьов Радима идара ийизвай танкунин экипаждикай ик кьенвай.

"Эгер гьулдандин броня инсанрин ихтиярда авачтла, ам, са менфятни хкат тавуна, пуч жеда. Амма Т-62 танк тукьлуьрнавай гьулдандикай ик лугьуз жедач. Адан бахтунни гьана лагьайтла, чун ягьалмиш жедач. Гьулдандин раг хьтин ам руьгьни, фикирарни ми хьи, риклерни секинсуз, уьтквем жегьилрин ихтиярда ава. Абуру, галатунни, четинвилерни кваз тькьаз, танкунизни, Ватандизни кьуллугьзава. И мукьвара акьалтлай военный ученийра танкунин экипажди вичин вилик эцигай везифаяр "5" кьимет кьачуналди тамамарна.

Са шакни алач, дяведин гьалар арадал атайтла, женгерин цлуз фейитла, командир Радим Халикьова регьбервал гузвай Т-62 маркадин танкунин экипажди чпин сенгерар пакдиз хуьда, душмандин гьихьтин техника хьайитлани барбатда.

Уьлкведин гьар са патахьай атанвай гадайри чпин командир, старший сержант, пара намуслу, акуллу, виклеьгъ Радим Халикьоваз гьуьрметзава, адан тапшуругьар лап хьсандиз кьилиз акьудзава. Командир кар кьевивилелди истемийшдай кас ятлани, вичин дустарин, экипаждин кьадир авайдини я. Азад вахт хьайила, Халикьова гадайриз лезги члалалди маниярни лугьуда. Дагьустандикай ширин суьгьбетарни ийида. Сибирви-эстонви Пяхнади, урус Савенкина, украинви Дика, тажик Намозова адан назик авазрихъ, сесинихъ хушвилелди яб акалда. Аскерар, стхяр хьиз, сад-садаз мукьва, вафалу я ва абуру гьар са карда чпин командирдиллай чешне кьачузва.

Зун тамамвилелди инанмиш я, ихьтин гадайри кьуллугьзавай армия са вахтундани зайиф жедач".

Военный корреспондент, капитан Александр Липкина, кьилигдайда хьиз, кьенена. Танк ва дустар-экипаж регьбервилек кумачиртлани, погранзаставадин кьиле акьвазнавай Радим Халикьова, са легьездани энгелвал, тешвишвал тавуна, аскервилин кьинез, Ватандиз, халкьдиз вафалувал кьалурна. Хайи чилел рикле члуру фикирар аваз атай, чинерриз ухшар авай, туьтуьнихъ кьван яракьлу бандитрин, кьиле Руслан Гелаев акьвазнавай бандадин хуруз фена, абур Дагьустандин чилел атанвайдакй хабарна, нетижада а душманар вири барбатдайвал авуна.

Дидейрин югъ

Диде вири я!

Нариман ИБРАГЪИМОВ

Лап дегъ девиррилай малум тирвал, кваллин кьул хуьзвайди, хизандин агваллувилин кьайгъуда авайди, веледриз ахлакьдин, марифатдин, намусдин, кьагъриманвилдин тербия гузвайди, багърияр, тухумар сад ийизвайди дагъви дишегъли, диде тир. Дидедин гафунни, адан патай агакьзавай кланивили, чимивили уьмуьрда дуьз рекьер хьагъиз ва абурай виликди физ кумек гузва. Дидедин рикляй кьезвай метлебу, важибу гафунихъ хизанрини, тухумрини, жемятрини яб акалзава. Дидедин баркаллу кьамат рикле хуьн патал чьалан устадри риваятарни, кьисаярни, шиирарни, маниярни, поэмаярни, романарни теснифна. Дагъви дишегълидин, дидедин тариф кьенин шаирри, писателрини ийизва. Абурун эсерра зегъметдани, яшайшдани, илимдани, тербиядин кваллахдани зурба агалкьунар кьазанмишнавай дишегълирин рикелай тефидай кьаматар арадал гьанва. Алагтай девиррани ва гилани чи дишегълири чпел ацалтай тежедай хьтин четинвилериз, дявейрин цаяриз, зегъметдиз дурум гана. Са кунихъайни кичле тахана, абуру гафуналди, кардалди дидевилин везифа кьилиз акъудна, хайи макандин гьакьиндай кьайгъударвал чьугуна.

Заз чидайвал, дидедин патай аялриз авай кланивал алцумдай терезар и дуьньядал алач. Дидедин кьван вичин бала садзани ширин жедач. Гьавилляй диде, кьуватлу, дирибаш аскер хьиз, датлана вичин веледрин кьаравулда акъвазнава. Абуруз шадвал, савадлувал, асайишвал, бахт кьурмишунин кьайгъуйра ава.

Дидедин вичин веледар ширин жедайвал вуч я! Вичин кланивал кьалурун патал диде ди акъван эпитетар ишлемешда хь: ширинди, багъади, масанди, кланиди, азизди... Дидедин вичин бала ширин хьунин дережадив гекьигдай маса ярж бажагъат жеда. И ширинвили, кланивили диде гзаф кьадарда игитвилер авуниз, четинвилериз дурум гуниз мажбурзава. Халкьдин мисалра и кар мадни керчекдиз тескиьарзава: "Диде ди велед патал вич цьузни гадарда", "Буба кьейиди садра, диде кьейиди иридра етим я". Амма, гьайиф хь, бязи вахтара балайри чан аламаз чеб патал дидеири ийизвай кьван хьсанвилериз кьимет гудач, ахпа, рагъметдиз фейила, диде хь авай кланивал, ширинвал гьиссда.

Диде ди инсаниятдин майданда кьазвай метлебу чкадикай машгур гзаф ксарни камаллу гафар тунва. Франциядин шаир Пьер Беранжеди кьена: "Акьалтл тийидай ала-матрин чешме дидедин рикл я". Советрин писатель Максим Горькийдин гафара мадни дерин мана ава: "Вири инсаниятдиз хурудай нек ганвай, кланивилихъ манийвилер, сергьятар авачир дишегълидиз-Дидедин баркалла лугъун. Инсандихъ авай вири гьуззел ерияр Дидедин некледилай ва Ракъинин нурарилай атанвай бур я..."

Диде ди велед сад-садаз ала, ширин, клан хьуникай чи гзаф шаиррини эсерар теснифнава. "Диде тазва" шиирда Майрудин Бабаханова кхизва:

Зи югъ-югъ туш,

Гьамни йиф я -

Рагъ авай.

Зи хьвер-хьвер туш,

Кьагъар, шел я.

Вилерал кьван агакь тийиз,

Кутьягъ жезвай плузаррал.

Гьулангерек Ибрагимовади "Дидеяр хуьх!" твар алаз ширин цикл арадал гьанва. Ана клезавайдан риклиз таьсирдай, дидедин ширинвал кьалурзавай цярар гзаф ава.

Вуч ширин я дидедин хьвер,

Ак! я квалле ава мехьер.

Цьурурда лап риклевай хер,

Квахьда михьиз вири дердер.

Чи хуьрера, шегьерра Дидевилин халис везифадиз ва тварциз лайихлу дишегълияр пара ава. Веледриз дуьзгуьн тербия гун, абурукай ватандиз, обществодиз менфятлу агъалияр авун патал дидеири вири четинвилериз таб гуз, зегъмет чьугвазва. Гьахьтинбурун жергеда муаллим, Ватандин Чехи дяведин кьурбанд, кьунхуьрви Абдулгамидан руш Серфиназни ава. Адакай и чина ихтилатни фида.

1976-ЙИС тир. Армияда кьуллуьгна хтанвай зун Белиждин заводдин консервирдай цехда жуван бригадирвилдин ва ахпани мастервилдин везифайрив эгеч хьувуна.

Кархана республикада кьенкьвечибурун жергеяра авай Кьиблепатан Дагъустандин района гьасилзавай эмишрин, майвайрин чехи пай ва гьак! са кьадар ципицарни заводдиз гьизвай. Абурукай рабочийри, школьникри, студентри (гатур варцара) компотар, ширеяр, маринадар, повидлояр, мурабаяр, салатар, пюреяр, цукатар, краяр гьазурзавай. Гатур саки вири варцара, гьатта октябрдин юкваралдини карханайрин варарихъ хаммал хкизвай автомашинрин циргъ агалтна жедай.

Гьелбетда, заводдин кар алайди консервирдай цех тир. Ина Венгриядай, Болгариядай хканвай вахтунихъ галаз кьадай ва сифте кьилелай эхирдалди механизмамишнавай, автоматламишнавай машмашрин, хутарин, ичерин, помидоррин ширейрин линияр кардик квай. Четин часток томатдин шире хкуззавайди тир. Ина линиядин агъа кьилляй мойкадиз помидорар вегезвай, вини кьилляй шире канвай 3 литрдин баллонар фабрикатный цехдиз хутахзавай. Стерилизация гьа линиядин кьене физвай. Гьик! лагъайтла, линиядай закаткадал физвай ширедин ифин 100 градусдив агакьзавай ва и ргазвай шире баллонриз цазвай.

Гьа и линиядал, иллаки закаткадал, нелай хьайитлани кваллахиз алакьдичир. Линия сменадин 8 сьатдани кардик жезвай, яни ада акъваз тавуна кваллахзавай. Адаз горячий

гвенни гвена, кьилерни кватина, данаярни хвена, цьувад йисав агакьайла, цанарни цана, векьни яна, дояркавални авуна. Тахьайтла, гзафбур хьиз, гишила рекьидай.

Цьемуьжуд йис тамам хьайила, руш Ибрагиман хва Гьамидуллагъаз гьуьлуьз гана.

- 1957-йис тир, - рикел хкизва Серфиназ Мамедовади. - За фикирнай, гьуьлуьз фейила хь, са тлимил регьят жеда. Ваь, далудай залан пар кими хьанач. Сад-саядан гьуьгуьналлаз аяларни хьана, хизандин кьайгъуйрихъ галаз колхоздин кранни тамамарна. Дуллух кьведай маса чка авачир эхир. Магьсулар кьватл хьийиз, векьер ягъиз, гьазуриз фидайла, аял авай кьебни кьула жедай.

Руьгъдин лувар, вилерин нулар

участокни лугъузвай. Беден, иллаки гьилер, кьвачер кузвай ширедикай хуьн лизим тир. Инженер Уружеван сменада помидоррин ширедин линиядал гьар йисуз кваллахзавай са десте авай - Сулейманова Рукьиятан десте. Адак Тагирова Муминат, Мамедова Серфиназ, Кьачаева Чирагъхалум ва Абдулаева Тамум акатзавай. Абуру йикъан нормаяр садни зур сеферда тамамардай. Гьавилляй, цехдин начальник Идрисов Кьазиди лагъайвал, дишегълияр гьар гьафтеда премийриз лайихлу жезвай. Ада заз производстводин кьенкьвечийрикай газетдиз кьхин теклифнай. Гьа чьавуз зун Мамедова Серфиназа хъ галаз таниш хьанай.

Ам заводдиз атана кьвед лагъай йис тиртлани, кьенкьвечийрин жергеяра гьатнавай. Идахъ вичин себебарни авай. Гьевечли чьавалай четинвилериз, манийвилериз дурум гудай кьуват, кьаст ва вичел ацалтзавай гьар са кар кьилиз акъуддай ашкь, гьунар хьун. Азиятар, дердерни дишегълидиз тлимил акунач.

Серфиназ пуд йисав агакьайла, Ватандин Чехи дяве башламишна. Буйнаксдин педучилище куьтягъна хтанвай адан дах Рамазанов Абдулгамиди хуьруьн школада математикадин тарсар гузвай, ада заочнидаказ вузда кьелунар давамарзавай. Ватан кьурхулувилик акатайла, кьене рик! авай итимдивай квалле ацукьиз жедади?! Абдулгамидни фронтдиз фена. Кьуьхуьрви Карелиядин фронтдиз акъатна. Ада инкьилабдин меркез Ленинград шегьер душмандикай хуьнин женгера иштиракна. 1943-йисан июлдин вацра фашистрихъ галаз кьиле феи нубатдин женгина Рамазанов телеф хьана. Муаллимдин кьве бала - Серфиназни Магьият етимрин жергеяра гьатна. Дяведни ва адалай гьуьгуьнин четин, каш гьатнавай йисара рушарин гьакьиндай чехи буба Рамазана ва ими Демира кьайгъу чьугуна.

Вахт гьевечивал фикирда кьадайди тушир. Кар алакьдай итимар фронтда авай, колхоздин вири кваллахар яшлурун, дишегълирин ва аялрин хиве гьатнавай. Серфиназа гатур варцара векьни кьачуна,

гьана, са варз квалле жедай. Адахъ галаз меслятар авурла, адани лагъанай: «Виридалайни чаз Белиж станция кутугнава. Ана чи хуьруьнвири, мукьвабурни ава. Зазни Бакудиз физ-хквез хейлин регьят жеда. Жуванбур авай Бугьдатедедизни, Огнидизни, Дербентдизни мукьва я».

Гьа ик! меслят хьана, 1974-йисуз чна Белиждай гьил агакьдай квалер маса кьачуна, гьана бине кутуна. Колхозчи тир закай консервирдайди хьана.

Цийи чкада Серфиназаз регьятвал жагъана лугъун таб я. Дердияр, кьайгъуяр мадни артух хьана. Кьачунвай квалер дуьзгуьн са шиклдиз гьун, аялрин падкьил авун, кьелунрал, гьерекартал гьуьзчвалун. Заводдин кваллахал сменаириз фин... Дишегъли агакьна вири кранив. Кьилинди, ада аялриз, гьар са карда чешнелубур жедай ахлакьдин, марифатдин ва зегъметдин тербия гана. Мумкинвилериз килигна, кьелиз туна.

- Кьелунин гьакьиндай диде ди саки гьар юкьуз тикрардай, - рикел хкизва чехи руш Селминаза. - Имни, заз чиз, вичихъ гьахьтин мумкинвал тахьавилляй тир жеда. "За кьез училищеяр, техникумар куьтягъдай шартлар тешкилда, институтар, клан хьайитла, куьне кьел хьия", - лугъудай диде ди чаз. Гьада лагъайвал хьунни авуна. Чакай жуьреба-жуьре пешейрин иеси-яр хьана. Стхайри Дагъустандин госуниверситет ва медицинадин институт куьтягъна. Кье абур республикада ва улкьведа твар авай инсанар я.

- Балайриз талуьк яз ви дидевилин фикирар, мурадар кьилиз акъатнани? - хабар кьуна за Серфиназ Мамедовади.

- Акъатна, акъатна, чан вахан, - вилера, чина разивилни лишан аваз рахана яшар 80-далай алатнавай дишегъли. - За абур гьевечли чьавалай зегъмет чьугваз, чеб-чпин кьайгъуда жез вердишарна. Зун датлана чуьлдин ва ахпа заводдин кваллахдал алайла, кваллин кьайгъуяр аялри ийизвайди тир. Веледар зи руьгъдин лувар, вилерин нулар я. Балайри хьиз, хтулри, птулрини зи рик! шадарзава.

Дугьриданни, гьак! я, шадарзава. Чехи руш Селминаза Каспийскдин механический техникум акьалтларна, Избербашда зегъмет чьугуна, пуд хва чехи авуна. Абуру кье илимрин кандидатар я. Бухгалтер Зибейда Белижда карчивилел машгул я. Гуьлнара Избербашда медсестра я. Кьурагь райондин собранидин депутат Хизри Мамедова цьуд йисалай виниз Бугьдатедедин юкьван школадиз регьбервал гузва. Чехи бубадин твар алай Ибрагим хирург, полковник, Москвада санчастунин начальник я.

Москвада кардик квай "ФерЭльГам" ООО-дин генеральный директор Ферзи Мамедован тарифлу, улкьвени чи республика патал хийирлу краникай гзафбуруз малум я. Компаниядихъ Кьурагь ва Дербент района майваяр, емишар кьабулдай, гьялдай базаяр, хуьруьн майшатдин суьрсет арадал гьидай чилер, Одиново ва Чехов шегьерра карханаяр, алишверишдин центраяр ава. Анра кваллахзавай инсанрин чехи пай Кьиблепатан Дагъустандин векилар я. Карханайра 250 жуьредин продукция акъудзава. 2019-йисалай компанияди Дагъустанда 2,4 млрд манатдин кьимет авай теплицайрин комплекс кардик кутазва. Ферзи Мамедова Кьурагь районда мергьяматлувилин серенжемарни иштиракзава.

- Кье захъ уьмуьрдин юлдаш Гьамидуллагъа галамач, ам 1995-йисуз рагъметдиз фена. Кьуй гьар са дидедин рик! балайрикай динж, дуьнья ислегъ хьурай, - лугъузва Серфиназ Мамедовади.

Ваз Дидеири югъ мубаракрай, уьткьвем, зирек, жуьрэтлу дагъви дишегъли! Ви зегъметар бадгъава фенач.

Тагьиржал Эмиралидин - 230 йис

Женгчи шаир

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

ХІХ асирдин сад лагай паюна Ярагъ Мегамед, Ахцегъ Мирзе Али, Мазали Али, Рухун Али хътин зурба шаиррин - арифдаррин жергеда Тагьиржал ЭМИРАЛИДИНИ кьетлен чка къазва.

Сад лагайди, инал тварар къунвай вирибур чпин девирдин лап савадлу, илимлу ксарин жергеда ава. Абуру га девирдин диндин илимрихъ галаз санал светский, яни дуйм-дуйз илимарни (математика, астрономия, физика, медицина ва мсб) чирна.

Къвед лагайди, абур руьгьдин рекъяй сада-сад девлетлу авур, сада-сад давамарай, тарихдин ирс цийи несилприв агакьарай векилрикий я. Шаирар язни, дингълияр язни. Мусурман дин а чаван къилин идеология - халкъар санал агудай къуват хъайиди тарихда гьатнава.

Пуд лагайди, и векилри лезги миллетдин руьгьдин культурадин, иллаки эдебиятдин, туьрк, фарс, маса члаларални яратмишай къат арадал гъана. А ирсинилай гуьгъуьнин девиррин шаирри чешне къачуна (Къуьхуьр Саид, Лезги Агъмед, Етим Эмин ва мсб).

Мад са кар ава: чав агакьнавай хейлин чешмейра и шаирри сифте яз хайи лезги члалал теснифайдини субутнава. Етим Эмина чаз къенин юкьузни чав гумай лезги члал багъишна!

Тагьиржал Эмиралди 1790-йисуз Къуба магьалдин Тагьиржалрин хуьре дидедиз хъана. Асул чирвилер ада Дагъустанда Вили Ярагъдал Мегамед эфендидин медресада къачурди чи хейлин алимин-литературоведрин илимдин кваллаха гьатнава (Гь. Гашаров, М. Ярагъмедов, Къ. Акимов, А. Мирзебегов ва мсб).

Эмиралидини, вичин девирдин шаирри хъиз, лезги ва туьрк члаларал теснифна. "Дурнаяр", "Жагъурда", "Лугъуз-лугъуз", "Жедач" ва маса эсерар га жергедай я. "Асари Дагъустан" ктабда Алкъвадар Гьасана Эмиралдикий "Къуба уезддин Тагьиржал хуьруьн агъали Гьажи Эмиралди-эфенди гьакъикъи алим ва камалгъли хъана" лагъана хъенва. Им чехи арифдарди вичин муаллимрикий сад хъайи касдиз ганвай виниз тир къимет я.

Писатель ва литературовед Гьаким Къурбана (Къурбан Акимов) вичин "Яру Ярагъ" романда Ярагъ Мегамеданни адан муьруьд ва сухта хъайи Эмиралди Тагьиржалвидин алакьайриз, санал феий реквериз гзаф чка ганва. Чаз, Ярагъ Мегамедан хъиз, Эмиралдин женгчивилин руьгьдикийни хабар жезва. Ярагъ Мегамедан азадвилдин "Цийи илимдин" рехъ Эмираслана маса сухтайривни агакьарна. Герек макъамда тарихкьатдилай гъазаватдал элячлуни таблугъат тухвана.

Тарихда гьатнавайвал, Тагьиржалви Эмиралди 1846-йисуз гъаждилай хкведай рекъе кечмиш хъана. Адан ирс алимар - литературоведар тир М. Ярагъмедова, З. Ризванова, А. Мирзебегова кватл хъувуна, 1992-йисуз чапдай акъудай "Эмир Али. Эмираслан Гъани. Ирс" твар алай ктаб яз чав ахгакьарна. Амма, гъайиф хъи, га ктабни чи гъиле авач.

Шаирдикий хейлин делилар Гь. Гь. Гашарован "Лезги эдебиятдин тарих" ктабда (Мкала, ДКИ, 2011, 82-88-чинар) ганва. Алимди къейднавайвал, Эмиралди ада имам Шамилахъ галаз санал Вили Ярагъдал келайвилей Кавказда Урусатдин пачагъдин наместник, генерал Ермолаван эмирдалди сифте Дербентдин дуьстагъда туна, ахпа Сибирдиз суьругъун авуна. Цуд йисалай артух вахт га яргъара акъудай шаир хтана, ада Къасумхуьрел медресада кваллаха. Га йисара ада, Алкъвадар Гьасанан буба Абдуллагахъ галаз санал физ-хквез, Къуба пата, Амсар хуьре Абаскъули-агъа Бакиханова тешкилай "Гуьлустан" твар алай эдебиятдин гаплалдин кваллахдани иштиракна...

Аквазвайвал, Эмираслан дуйньядин

уькьлуь-цурудан гъавурда гзаф терефрихъай авай.

Шаирдикий бязи делилар Забит Ризванован хъинрайни жагъизва. Гьикл хъи, литературовед Гь. Гашарова къейдзавайвал, Эмирасланан туьрк члалал хъей 20-дав агакьна шаирар З. Ризванова ва масабур лезги члалал элкьуьрна. Квекай хъена Тагьиржал Эмиралиди?

Критик А. Мирзебегова ва масабурни къимет ганвайвал, шаирдин асул пай эсерар муьгъуьббатдикий, дуйньядин гьахъсузвилерикий, хайи халкъдин дерди-баладикий я.

Амма къисметди вич ватандивай яргъариз акъудайла, хейлин ширира («Лагъ вуна», «Дурна», «Дуйнья», «Сагъ хуьрай» ва мсб) инсан ва дуйнья, ватан ва гурбат, бахт ва бахтсузвал хътин философиядин дерин фикирри-веревирдери къилин чка къазва. Гъавилей шаирдин члалара ихътин цларар гьалтзава:

*Зун физава, и чка туна,
Хайи эллер, куьн сагъ хуьрай.
Чара жезва, тух тахъана,
Таза цуьквер, куьн сагъ хуьрай...*

*Зун Эмир я - дагъустанви,
Хиве авай душманд иви.
Варз хътин чин ягъдал клеви.
Чулава вилер, куьн сагъ хуьрай!*

(“Сагъ хуьрай” ширидай).

Маса ширидай келин:

*Агакъайтла, зи чар, вун чи эллерив,
Зулуматди зун такъзава лагъ вуна.
Гъамар-дердер сугъул хъанвай гъиссерин
Къажгъандилай алахъзава лагъ вуна.*

*Хабар къуртла вавай инин гъаларикай,
Ихтилата чи риклерин тлаларикай.
Чи бахтунал ацукънавай члагъарикай
Чун алчахиз алахъзава лагъ вуна...
Намердбурун гъиле гъатай инсанар,
Бухав алаз хъанва къецилишанар.
Зинданравай вишералди жаванар
Ажалд шуьрбет гъаз, агъдава лагъ вуна...*

Ихътин гъиссер, дердерни тлалар чал маса (урус, къумукъ, тат, украин ва икл мадни) халкъарин векилрин (А. Одоевский, Ирчи Къазакъ, Ш. Овшолум, Т. Шевченко ва мсб) чеб а чаван мусибатрик акатай шаиррин - женгчийрин эсеррайни гьалтзава. Яни Эмиралди вичин вахтунин классикрин жергеда авай авторрикий сад я.

Мад келин:

*Лув гудайла Дагъустандин винелай,
Гъа цава хкажна ван, дурнаяр,
Циргъ-циргъ хъана хкведайла къилелай,
Яб акал захъ куьне, аман, дурнаяр.
Алакьдатла, са клус агъуз эвичла,
Эвичлайла, куьн зав рахаз эгечла.
Минетзава, зи цални яд илчи,
Цла гьатнава зи ширин чан, дурнаяр...*

(“Дурнаяр” ширидай)

Гъихътин зулуматра вич гьатнатлани, шаирдин умуд гъахъ гъалиб жедайдакый атла-нач. Гъавилей ихътин цларарни гьалтзава:

*Зун Эмир я, члалахъ я зун датлана,
Гъахъ-адалат гъалиб жеда атана,
Фад хъша куьн, зи саламар тухвана, -
Хкваш нефес хайи патан, дурнаяр...*

(“Дурнаяр” ширидай)

Эхъ, ихътин инанмишвили ам а яргъал гурбатра хвена. Дагъустандизни хтана. Амма эбеди квал адаз, винидихъ къейднавайвал, гъаждин рекъе къисмет хъана. Белки, гъаки хъунни лазим тир. Михъи, пак инсанриз га пак рекъера гуьмбетар хъун тлеби кар я. Эмирасланан гуьмбет адан садрани рекъин тийидай члал, ширирин ирс я...

Шаирдин эсерар, винидихъ твар къунвай ктабдилай гъейри, Гь. Гашарова туькьурнавай "Революциядилай вилкан девиррин шаиррин члалар" (1990-йис), "Лезги шириратдин жавагъиррин хазидадай" (2015) ктабра, "Самур" журналда ва маса изданийра гьатнава...

Цийи ктаб

Мерд Али ЖАЛИЛОВ

Гъилевай йис лезги литературадин классик **Мазали АЛИДИН 250 йисан** юбилейдинди тирдакый чна идалай вилик хъенвай.

И йикъара чав га и вакъиадихъ галаз алакьалу яз чапдай акъуднавай цийи ктаб агакьна. ("Мазали Али", М-кала, "Мавел". 2020-йис) Ам шириратдин квалталриз хас жуьре, гъвечи форматдин, гуьзелдиз туькьурнавай жилдера аваз акъуднава. Тираж 100 экземплярдиз барабар я. Санлай ада 142 чин ава. Автор - мацави муаллим, хъсан насигъатчи, идалай вилик публицистикадин са шумуд ктаб чапдай акъуднавай **Эседуллагъ Мамедгъуьсейнович САИДОВ**.

» Тематикадал (мана-метлебдал) гьалтайла, М. Алидин эсерра муьгъуьббатдинни ватандин, гурбатдинни бедбахтвилдин, яшайишдин гъахъсузвилдин месэлайри къилин чка къунва.

Мацави, алай аямдин машгур шаир Агъалар Исмаилова Эседуллагъ Саидова бахшна са шумуд шири хъенва. Шаирди ам вичин «некедин», яни са дидедин хуралай нек хъанвай стха я лагъанва. И гафарихъ кьетлен метлеб ава: классикдин ирсинал келелай бенд хъун, адан гелера къекуьун, жагъурун, квалт хъувун, хейлин баянарни галаз чапдай акъудун, несилприв ахгакьарун тебрикдай кар я. Макъаладин тварцле къейднавайвал, им Мазали Алидин ирсиниз талукъ яз адан ирсагъибри къачунвай сад лагай хъсан кам я.

Мазали Алидикий келзавайбуруз хабар авачиз тушир. Адан эсерар чи школарин хрестоматийра, бязи антологийра, квалталра аваз, фадлай, гъеле ала-торди къейднавайвал, ада вичин ватангълидикий ДГУ-дин филологиядин факультетда келдайла (алатай асирдин 70-йисар) дипломдин кваллах хъена (руководитель - илимрин кандидат, профессор Гь. Г. Гашаров). Чи гъилевай ктабдин бинеда гьатнавайди га дипломдин кваллах я.

Классикдин уьмуьрдин рекъерикай, адан бязи ширирикий авунвай метлеблу къейдер чал литературадин критикар тир А. Агъаеван, Гь. Гашарован, Къ. Акимован, А. Мирзебегован, масабурин макъалайра гьалтзава. Чун инал рахазвай ктабдин авторди къейднавайвал, ада вичин ватангълидикий ДГУ-дин филологиядин факультетда келдайла (алатай асирдин 70-йисар) дипломдин кваллах хъена (руководитель - илимрин кандидат, профессор Гь. Г. Гашаров). Чи гъилевай ктабдин бинеда гьатнавайди га дипломдин кваллах я.

Автордин къейдерай аквазвайвал, студентдин ахтармишунриз а чаван литературадин критики (М. Гьасанов, Гь. Гашаров, Къ. Акимов) виниз тир къимет ганай.

Чна къатгъайвал, цийи ктабда авторди шаирдин икъван члалалди малум тир 18 шири тунихъ галаз сад хъиз, сифте яз

Мазали Алидин гегенш биография (таржумагъал) хъенва. Адай чаз шаирдал аял вахтарилай гатлунна рагметдиз фидалди акъалтай азабрикай, гъахъ ва недай суьрсет жагъуриз, ина-ана (Дагъустанда ва Азербайжанда) авур къекуьуьнрикий, кесибдин гьал, виринра сад хъиз, усал тирдакый чир жезва. Гурбатда гъелек хъанвай шаирди хуьруьн жегилириз чар рекъе туна, вич инай хутахун, къейила хайи хуьруьн сурара виридалайни къакъан чкадал кучукун тлалабнай. Ктабдин авторди къейдзавайвал, Мацарин куьгъне хуьруьн къилихъ, къакъан клунтлал гилани аквазмай тек сур ала. Ам Мазали Алидин сур-гуьмбет я лугъузава.

Яни жегилири ам чан аламаз хуьруьз хкана, ина рагметдиз фена, адан эхиримжи весини къилиз акъудна.

Ктабда сифте яз Мазали Алидин усатдилдин дережадизни къимет ганва.

Тематикадал (мана-метлебдал) гьалтайла, М. Алидин эсерра муьгъуьббатдинни ватандин, гурбатдинни бедбахтвилдин, яшайишдин гъахъсузвилдин месэлайри къилин чка къунва. Яни ам га девирдин векилар тир Къуьхуьр Саидан, Лезги Агъмедан, Насруллагъ Нуридин, Ахцегъ Гъажидин ва масабурин яратмишунриз мукъва я. Вичи, асул гъисабдай, туьрк члалал яратмишна, ашукьрин гуьжетра иштиракна. Гзаф члалар, хъин тийиз, гъаки сиверай-сивериз члана. Гъавилей абурун чехи пай квахънава. Ктабда гьатнавай га и 18 ширини 1958-йисалай инихъ жуьреба-жуьре чешмейрай гьат хъувунвайбуру я.

Э. Саидова шаирдин хейлин члалар Къуба патан хуьрера яшамш жезвай мацавийривай ва масабурвай хъин хъувунва, туьрк члалай абур лезги ва урус члалариз таржума хъувунва. И карди лезги кел-

дайбуруз М. Алидин ирс мукъва авурдал шак алач. Устадилдин жигъетдайни Мазали Алидин ширира а чаван ашукьрин ва халкъдин манйириз, илагъийриз, ханарни беглер русвагъзавай сатирадиз мукъва я. Ихътин члалар чал Къуьхуьр Саидан, Лезги Агъмедан, Кесиб Абдуллагъан, масабурин яратмишунрани гьалтзава. Шаирар а чаван мухаммасрикайни къошмайрикай, бейтерикайни бендерикай ибарат я. Вирибура рефиф (эхиримжи сад хътин) цлар тикрар жезва. Шаирди вичин тварни къунва. Им а чаван адет, къайда тир.

Санлай къачурла, Мазали Алидин яратмишунри лезги ширират ашукьрин шириратдилай гъакикъи художественный анализдинни рангарин шириратдал элячлуниз таъсир тавуна туш. Им чи литературадин илимдани къейднава.

Чехи шаирдин 250 йисан юбилейдихъ галаз алакьалу яз Э. М. Саидова къачунвай кам чна тебрикзава. Ктаб илимдин ахтармишунни саки вири истемешунар вилив хвена гъазурнава. Белки, гележегда а кваллах мадни дерин, девлетлу ахтармишунни-монографиядиз элкьвен. Иншаллагъ!

Са шумуд гаф автордикий: С. М. Эседуллаев 1947-йисуз Ахцегъ райондин Мацарин хуьре хана. Сифте Маца, ахпа Ахцегъа школайра келна. Муаллимрин са йисан курсар куьтягъна, 1967-йисалай инихъ хайи хуьруьн мектебда кваллахзава. ДГУ-дин филфакни (РДО) акъалтарна.

Твар къунвай ктаб автордин пуд лагайди я. Ада вичин хайи Мацарин, Бут-Къазмайрин хуьрерикай, вичин хуьруьн-вийрикай марагълу хъинар, къейдер келзавайбурув агакьарнава.

И ктабни келдайбуруз хуш жедайдал шак алач. Гъайиф, адан тираж лап тлимил я. Ктаб чапдай акъудиз куьмек гайи шаирар тир З. Къафлановани А. Исмаиловани аферин.

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ, тарихчи, писатель

Къасумхурелай винидихъ, рагъакидай пата 10-15-17 километрдин мензилда, дагъдин ценерив ата-бубайрилай инихъ къуншияр яз анжах пуд хуър ама: Цмур, Цнал, Ичин. Зи суьгъбет гъа и пуд хуъркай я.

ЦМУРАР. И хуър кеферпата Рычал вацун, къиблепата Макъарин вацун арадал хкаж хъанвай теледал ала. Тебиат ина лап гуьзелди я. Хуър тамаринни еке мулкарин, къакъан дагъларин вацарин къужаха ава.

Тарихда и хуър Лезгистандин, Дагъустандин майданда гзаф савадлу, мергъяматлу, къегъгал рухвайралдини рушаралди, абурун агалкъунралди, чилин девлетралди машгъур я.

Пачагъдин гъукумдин вахтара ина, Кутур Куьредин центр-меркез яз, пачагълугъдин идараяр аваз хъана. Абуру и дерейра

Цмур хуър

Къунши хуърер

авай саки къадалай виниз хуърерин жемятар пачагълугъдин къанунриз муьтгъгариз, абурувай гъар йиса гъукуматдин хазинадиз харж-налул къачуз, муьтгълугъ тахъайбуруз кеве серенжемар къабулиз хъана.

50 йис идалай вилик дуньядилай лап къуьзуь хъана феи Цмурви Уста Агъмеда заз суьгъбетнай:

- Хуьре авай пачагъдин къанунар хуьзвай жандармайрин, приставрин алакъаяр вич гъамиша кесиб халкъдин патал хъайи Кири Бубадин галаз аваз хъана.

Адан суьгъбетдай, Арагъ хуьруьн са пата лезгийар, муькь патани чувудар яшамеш жезвай.

Кесиб лезгидин гада кучедин атла пата авай чувуддин са гуьрчег рушал ашукъ хъана. Абурун муьгъуьббатдикай диде-бубайриз, хуьруьн жемятдизни хабар авай.

Рушан диде-бубади, жегълрин михъи гъиссериз клур гана, чпин руш Дербент шегъерда яшамеш жезвай са варлу чувуддин гададиз гудай меслятна. Даралмиш хъайи лезги гадади, Кири бубадин патав фена, вичиз куьмек гун тлаабна. А вахтара кесибрин далу хъанвай Бубади гада секинарна.

- Сир хвена, руш тухузвай юкьуз, чуру - спел туна, чамран партал алукина, свас гъидай квал гъазура, - лагъана.

Ингъе Арагърин хуьруьз Дербентдай гъа вахтарин улакъар тир къве ва къуд балкан кутуннавай файтуна аваз хузаин чувуддин гададиз свас тухузвай чамарар атана.

Арагърин чувуд пата - мехъерин шадвилер, лезги патани сефилавал авай. Кири Буба лагъайтла, яракъламиш хъанвай вичин юлдашарни галаз далдадик акъвазнавай.

Атанвай чамарри ва абурун терефдарри, къив гуз, свас файтунда акъадарна ва абур чкадила юзана. И макъамда виридаз машгъур Кири Буба вичин юлдашарни галаз файтунын вилик акъатна ва свас авай файтун шейърни гваз хуьруьн лезги патаз, руш кланзавай гададин гъаядиз гъализ туна.

Свас гададин квализ хутахна, хуьруьн лезги пата мехъерин шадвилер къурмишна.

Хузаин чувуддин чамарар, файтунар ичиз Дербент шегъердиз рекъе хтуна...

1917-йисуз Чехи Октябрдин инкъилабди дуьзвилехъни адалатдихъ гъарарат хъанвай Урусатдин ва гзаф маса халкъар зиллетдин мавгъуматдин чулава пердедикай хъудна. Цийи гъукумат, адан къанунар цмурвийри, сифтебурукай яз, шадвилелди къабулна. Цмурви Къазибег Акимов виклеь инкъилабчи - революционер хъана. Ада, Дагъустандин Ревкомдин член яз, кесиб халкъар гъавурдик кутунин, Совет власть чкайрал мягъкемарунин рекъай еке кваллах тухвана. 1919-йисан 14-августдиз Къасумхуьр пачагъдин генерал Деникин къушунрикай азад авун патал къарагнавай халкъдин къиле цмурви Къ. Акимов ва маса инкъилабчийар алай вахтунда "Терсепул" базар, "Мур" ва маса туьквенар алай ачух чуьлдал 6 юкьуз къати дъве хъана. Нетижда 200 кас денкичияр къена, 1800 винтовка, 6 пулемет, 2 млн. патрум халкъди вахчуна...

Гъа четин вахтара Цмурдал къавуз ракъ янавай дарамат эцигна, ана 7 йисан школа ачухна. И дерейра яшамеш жезвай гзаф жаван, Цмурдал 7 класс къуьтгъиз, чпин хайи хуьрера ачухнавай 1-4-классрин школайра аялриз тарсар гуз хъана.

Ватандин Чехи дяведин йисара и хуьряй, сифтебурукай яз, цудралди жегълар фронтдиз фена.

Цмурдал аялрин квал (детдом) ачухна. Бубаяр дяведа

къена, цудралди етим аялриз и хуьруькай къвед лагъай ватан хъана.

1950-йисара ина хуьруьн вини къилихъ, Макъай къевезвай вацун гирведал гидроэлектростанция эцигна, хуьр Ильичан эквералди ишигълаван авуна, хуьруьн юкьвални аламатдин цун регъвер эцигна.

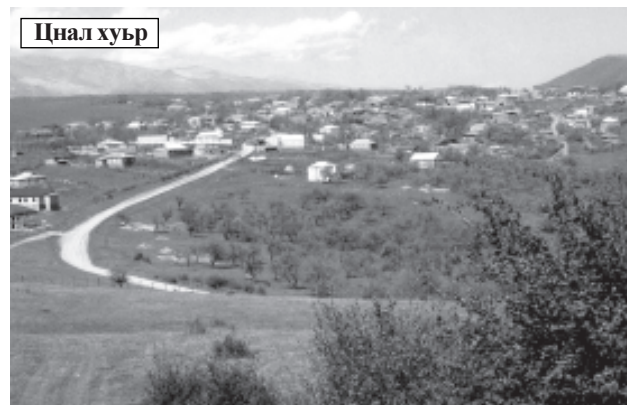
Цмуррин хуьряй Советрин девирда ширир - жавагийрар, сифте яз шириралди роман теснифай Алибег Фатахов, писатель Зияудин Эфендиев, са квалей пуд генерал - Мегъамедгъанифа, Гъажикъурбан, Рагъман Шайдаевар, Социализмдин Зегъметдин Игит Темирханов, лезги члалан рикни жигер шаир Абдулфетягъ, цудалай виниз илимрин кандидатарни докторар, жемятдиз, райондиз чешне тир, цудалай виниз аялар хана, хвена, жемятдиз, Ватандиз вафалу яз тербияламишна, гъакъисагъвилелди гъарна кваллахзавай баркаллу Егибегов Абдулашиман ва маса еке хизанар акъатнава.

Эхиримжи 10-15 йисан вахтунда и хуьр, жемят мадни вилик фена. Ина алай аямдин истемешунрихъ галаз къадайвал эцигнавай къве мертебадин юкьван школа, муаллимрин къве мертебадин квалер, чирвилеринни спортдин комплекс, Ватандин Чехи дяведин йисара чанар гайи цмурвийриз эцигнавай мемориальный комплекс, шаир Алибег Фатаховаз, генерал Мегъамедгъанифа Шайдаеваз эцигнавай памятникар, гъалибвилдин музей ава, Къасумхуьрелай хуьруьн вини къилихъ къван къир цанвай рехъ, йифиз кучеяр ишигълаван авунвай цийи электролиния, цийиз кутунвай багълар ва гзаф маса агалкъунар - ибур хуьряй акъатнавай къегъгал рухвайрин, меценатрин, хуьруьн ва райондин къилерин жанлу крар я.

Вири и цийивилери Цмуррин хуьр шегъердин къаматдиз гъанва.

Хуьрелай винидихъ Дагъустанда, Россияда ад акъатнавай баркаван "Рычал-су" яд акъудзавай машгъур завод гала.

ЦНАЛРИН ХУЪР. Ам Цмуррилай винидихъ 5 километрдин мензилда, къакъан, дуьз, гегенш майдандал ала. Хуьр, XV лагъай асирдин сифте къилера хъайи залзалайрин, тегъуьнрин, кашарин завалрик акатна, и дерада аваз хъайи ирид хуьруьн жемятрикай къена амуькай инсанар алай вахтунда и хуьр алай чкадал куьч хъана, чпиз къазмаяр эцигна, майишатдал машгъл хуьнкиди арадал атана. И кар хуьруьн патарив гилани гумай чкай къадим хуьрерин харапайрини сурари ва Цналрин мулкунал хъанвай сурарин къванерал алай кхьинри, тарихри, бубайрин лугъунрини тестикъзава.

Цнал хуър

Хуьр еке пуд магъледикай - Схунбур, Тлехер, Къамасар ва 32 тухумдикай ибарат я.

Къунши хуьрера авайди тек са мисклин хъайила, Цналдал лап фадлай къве мисклин ва арадал келнавай инсанар гзаф хъана.

Гъарнай хтана, санал яшамеш жезвай жемят сир хуьдайди, мягъкемди, сада-садаз куьмекар гуз, душмандин хура тупламиш хъана акъваздайди хъана.

1960-йисара за тарихдин делилар кватдайла, вичин яшар 80 йисалай алатнавай хъсан суьгъбетчи, Н. Самурский муькувай чидай Булаев Мусадиди суьгъбетнай:

- Хуьруьн жемятди, сад хъана, пачагъдин гъилибанар тир Куьредин ханаризни беглериз муьтгълугъ тежез, налогар тагуз, абурун девлетар тармар ийиз хъана. Нетижда жемят ханлухдиз, пачагъдин хазинадиз гузвай харжарикай азад авуниз мажбур хъанай.

И кар члехи тарихчи, илимдин доктор Х.М. Хашаева кхъенвай ("Памятники обычного права Дагестана XVII-XIX в.в." изд. "Наука", Москва - 1965г.) ктабдани тестикъарзава.

Мадни зи суьгъбетчи Булаев Мусадиди лугъуза: "Дуньядиз машгъл хъайи Имам Шамила пачагъдин залумкарвиллизни чкадин ханаризни беглериз акси яз тухвай дяведа Цналрин хуьряй тир дирибаш жегъл Булаев Алимета иштиракна".

Ада саки вад йисуз дъве тухвана, гъана телеф хъана. И хабар сиверай сивериз агакъарайла, гурбатда, дяведа къейи Алиметаз къван - памятник Цмур хуьрелай винидихъ, дагъларин 12 хуьруьн жемятар физ-хквезвай рекъерин гирведал акурна. Хуьруьн патав гвай мулкара инсафсуз Надир-шагъди аялрикай юг авур рат, чи девирдал къведальди IV-I асирра къадим Алпан гъукуматдин несилар яшамеш хъайи Лакун хуьр, анин сурар, Куьредин диванханадин булах, къадим Кура хуьр-шегъер, шейх Халифа бубадин зиярат, лишанлу гзаф маса чкаярни ава.

Ватандин Чехи дяведин 1941-1945-йисара и хуьряй 97 къегъгал фронтдиз фена. Абурукай 63 аскер къати женгера телеф хъана, 34 кас набут яз хтана. Дяведа чанар гайи цналвийриз хуьруьн юкьвал, школадин патав еке памятник-obelisk эцигнава.

Цналдилай Берлиндиз къван рехъ атлай, рейхстаг къачудайла, 25 йисан яшда аваз телеф хъайи Велиханов Наметан тварунихъ юкьван школа янава. Хуьре яшайишдинни медениятдин, дуланажагъдин къулай вири шартлар хъанва. Гъар са квалек экв, газ, яд ава... Цналар Европадин, Дуньядин, Олимпиадайрин чемпионар - пагълванар акъатнавай Куругълиеврин хизандалдини машгълур я.

ИЧИНАР. Ам куьгъне Макъарин хуьрелай винидихъ Игалай дагъларай сифте къил къачунвай Макъарин вацун чапла пата, гуьнедин клане ава. И хуьр Цмуррилайни Цналрилай фад арадиз атана. Дегъ заманайра и хуьруьн Кеферпата лап къакъан тепедал - дагъдин куквал анжах са патай дар хивяй са рехъ авай, амай вири патар кевирнавай жаллатринни харжадалрин (чпи кваллах тийиз, масадбурал харж вегъена, фу незвай ксар) Хараб хуьр хъана.

Ичин хуър

Ичинви, алатай асирдин 70 йисара вичин яшар 90-дав агакънаваз рагъметдиз феи пак мусурман Гуььсен бубади заз суьгъбетнай:

- Къакъан тепедал, вири патарихъай кевирна, анжах санлай гуьтуь рехъ хъайи къадим Хараб хуьре яшамеш жезвай-бур дявекар жаллатлар хъана. Абур, чпи са кваллахни тийиз, маса хуьрерин жемятрикай йиса къве сеферда харж кватлиз яшамеш жезвай. И хуьр гуьгъуьнлай вини кукваллай агъуз и вацун рувал, гуьнедин кланиз эвична.

Ичин хуьр арадиз атана... Зи къатлунрай, и хуьр юкьван асиррин сифте къилера феодалный замок яз хъана. Хуьруьн харапайрин хандакар, сурар, са патай авай рехъ, замоқдин акунар алай вахтундани чир жезма.

Ичинрин хуьре агваллу, мергъяматлу хузаин Вурди авалдай. Адаз еке девлетар, гъайванар хуьре, дагъда Самур патачилер, квалелни цудралди лежберар алаз хъана.

Вурди Аллагъ риклеп алай кас тир. Ада гъа вахтара эцигнавай зурба муьгъ Ичинрин, Рухунрин, Мехкергърин, Куркларин, Хуьлпуьхърин, Макъарин хуьрерин жемятри ишлемишиз хъана. Вурдиди эцигай и муькуь халкъариз гилани къуллугъзама.

Твар-ван авай арифдар, алим, просветитель Алкъвадар Гъасан эфендидин тухумдикай тир члехи шаир Ибрагъим, алим - философ Абдусалам Гуььсейновар ичинви хузаин Вурдидин хайи хтулар я.

Алатай асирдин, Советрин девирдин 30-йисара Вурди къуна, дустагъна. Адан мал-девлет сифте тешкилнавай Макъарин колхоздиз вахана. Ичинай гзаф инсанар, кулакар я луьгуз, репрессийрик кутуна.

Вич и хуьряй тир алим - ватанперес Исламудин Гуььсейнова лагъайвал, И. Сталин Ичиниз атанач къван. Вурди ва масадбур маса гайибур чкадин хаинар хъана.

Ичинрин хуьре Штул Гъажи эфендиди, Алкъвадар Гъасан эфендиди, Вурдиди, Гуььсен бубади, Бугъадин бубади ибадатар авур куьгъне мисклин алай аямдани кардик ама. Ина алим-арабист Ариф гъажиди тешкилнавай хуьруьн музей, еке Госзаказник, гуьзел, гъейранардай тебиат, тамар, чуьлпер, вацл, рыцарин куьгъне хуьр ва тажубардай гзаф маса чкаяр ава.

Цмур, Цнал, Ичин хуьрерин жемятар арайра мал-къарадин, мулкарин патархъай ва маса гъич са чуьруькни авачиз, адалатлувилелди, сад-садан мел-мехъеррик, хийир-шийирдик кваз, еке къавум-къардашар, муькьва-къилияр яз, виш йисара гуьурметлудаказ яшамеш хъана. Алай девирдани пуд жемятдин жегълрини виридаз машгълур "Рычал - Су" заводдин еке коллективда гъакъисагъвилелди кваллахзава. И карди и хуьрерин жемятрин арада мадни артух садвал, гуьурмет, берекат твазва.

Гъакъикъатда и хуьрер дагълара амай тебиатдинни тарихдин ядигарар-памятникар я.

Цмур цавун кланик квай ачух музей хъанва. Амай къве хуьруьхъни винидихъ къалурнавай аламатдин чкаяр, затлар, тарихдинни тебиатдин гъейранардай яржар гзаф ава. И пуд хуьруьн жемятри сад хъиз тлаабзава: дагълара амай и хуьрериз чкадин, районрин, республикадин вилик-къилик квай ксари мадни артух фикир гана, хуьрер авадан-ламышна, рекъер къайдадиз гъана, чи гуьзел тебиат, яшайиш, тарих къалурун (чирун) патал гъар йисуз иниз сиягъатчийриз-туристриз маршрут ачухдайвал вири серенжемар къабулин.

Мумкинвилер ава

Жасмина САИДОВА

Бизнесдин иштиракчийриз сад масадахъ, гьакни государстводин органихъ галаз алакьалу жез куьмек гун ва и карда къабулна кланзавай серенжемрин къайда тайинарун. Регионда карчивилел машгул ксар экономикадин рекъяй умумибур тир месэляяр гьалун патал тупламышун. Ихътин макьсадралди алаатай гьафтада республикадин меркезда, Дагъустандин халкъдин майишатдин госуниверситетдин майдандал Дагъустандин экономикадин форум - 2020 кьиле фена.

Мярекатдин программа туризмдин, энергетикадин, меденятдин, хуьруьн майишатдин, спортдин ва промышленостдин, гьакни жегьилрин карчивилин хилериз талуьди тир. Бизнесдин вилик акъвазнавай четин месэлярикая рахун ва абур гьалдай рекъер жагъурун патал республикадин меркезди уьлкведин жуьреба-жуьре регионрай 60-далай артух пешекарар мугьман хьана.

Форумдин пленумдин паюна республикадин экономикадин кьилди къачур хилер виликди тухуниз талуьк месэляяр веревирдна. Мярекат ачухдайла Стратегиядин проектрин агентстводин (АСП) генеральный директор Бахтияр Магьмудова малумарайвал, алай вахтунин шартлара республикада экономикадин форум тухунин еке игътияж арадал атанвай.

“Дуьньяда агъавалзавай коронавирсудин тугъвалдикди иллаки еке зарар ганвайди экономика я. Гьаниз килигна, чна карчивилин тешкилатар арадал гьидай тежриба ишлемишна кланда - абурчаз неинки вилик акъвазнавай четин месэлярикая ван алаз рахадай, гьакни абур гьалдай рекъер жагъурдай мумкинвал гуда. И месэла иллаки республикадин шегьерриз ва районриз талуьк я, гьикI лагъайтIа, ина арадал къевезвай месэляяр чкадал гьализ жезва. Къабулзавай серенжемри властдинни бизнесдин, яшайишдин хилен арайра рафтарвал тайинардай мумкинвал гуда”, - лагъана Бахтияр Магьмудова.

Санкт-Петербургдай тир “Дело” бизнес-кластердин руководитель Максим Никитскийди адан гафарал алава хъувурвал, форумди неинки месэла хкажиз, гьакни ам гьиле-гьил аваз гьализ куьмек гузва. “И кар кьилиз акъуддай мумкинвал чаз экономикадин асул хилерай тешкилнавай 20-далай артух секцийрин кваллахди ачухарда. Чи вилик акъвазнавай макьсад чакъ галаз са фикирдал алай ксар жагъурун я. Абурукай ибарат хьанвай тешкилатрикая жуьреба-жуьре хилера арадал къевезвай месэляяр майдандиз акъудиз жеда. Дагъустан патал неинки месэла къарагъарун, гьакни ам гьалдай кьил-кьилеллай теклифарни агакьарун важибу я”, - кьейдна ада.

Форумдал рахай “ДагЭнерЖи” ООО-дин генеральный директор Арсен Османова гьисабзавайвал, республикадин экономика виликди тухунин карда асулка энергетикади кьун лазим я. Адан га-

фаралди, и хел гуьнгьна хьайила амай маса хейлин къадар хилер арадал хкидай мумкинвилерни ачух жеда. Форумдин пленумдин заседанидал гьакни туризм, меденят, инновациядин хилер виликди тухунин месэлярикая активнидаказ веревирдерна. Гуьгьунлай кьиле фейи мастер-классрин сергьятра аваз форумдин иштиракчийри регионра бизнес виликди тухунин гьакиндай чпин фикирар раижна.

“Республикадиз атанмазди, чун гьавурда акъуна: Дагъустандихъ туризмдин хел виликди тухун патал зурба мумкинвилер ава - лап хъсан тарих, лап хъсан тIебиат ва мугьманперес инсанар. Амма

и терефар гьар сад какатайвал ишлемишзава, сад-садахъ галаз алакьалу авуна, абурукай хийир хкудзавач. Кланзавайди анжах абур санал кватлун ва Дагъустан туризмдин хилек кутун я”, - малумарна форумдал веревирд авур месэлярикая садан куратор, “Экономикадин высший школа” НИИ-дик акатзавай Социальный карчивилин ва социальный инновацийрин центрадин векил Вита Саарди. Гьакни “Ливадийский” курортдин комплексдин виликди тухунин рекъяй директор тир ада, вичихъ кватI хьанвай тежрибадал бинеламиш хьана, форумдал важибу меслятар гана, лазим месэлялар фикир желбна.

Дагъустандин форумдин мад са иштиракчи, Санкт-Петербургдай куьчейрин музыкантрин концертрин тешкилатчи ва руководитель Александр Гамаюнова вичи виликан заводдин мулкунал, са шейни авачир чкада герек къурулушар гьикI арадал гьанатIа, гьадакай суьгьбетна.

“2018-йисуз чна виликан заводдин къавал концертар гуз башламишна. Гьа йисуз чи патав хуси кар гьиле кьунвай маса гадарни пайда хьана. Гила лагъайтIа, чна и мулк бажарагьлувилин кластер тукьлуьрун патал ишлемишзава, хуси къурулушар арадал гьизва. Гьаммаша гьазурандал къевез жедач, бязи вахтара, макьсаддив агакьарун патал амалдарвални ишлемишна кланзава”, - лагъана ада.

Иштиракчийри разивилелди кьейд авурвал, культурадин хиле тешкилзавай фестивалрин куьмекдалди республикада креативный, яни члиз тешкигь авачир жуьредин, бажарагьдихъ галаз алакьалу жуьреба-жуьре индустрияяр кватI жедай чкаяр тешкилиз алакьзава. “Дагъустандин Ахвах районда “индейсийрин” лап хъсан фестиваль ава (хуьруьн аялри гьеле 40 йис идалай вилик, индейсийрикая фильмаяр машгур жезвай чIавуз башламишай и кьугьун алай вахтунда вири жемятди рикI алай иштиракзавай еке фестивалдиз элкьенва - ред). “Маяк”, “Медиакино” чIехи проект ава. Ихътин мярекатри цийи са вуч ятIани арадал гьуниз гьевесламишзава, вири уьлкведай инсанар желбзава. Инсанриз са вуч ятIани лугьуз, чпкай хабар гуз клан хьайила, инсанрин арада цийи жуьредин рафтарвал жезва ва бизнесди алакьалудаказ кваллах башламишзава”, - кьейдна мастер-классдин кураторди.

Кар алайбур яз амуькьда

26-ноябрдиз Дагъустандин парламентдин депутатри “2021-йисан ва 2022-2023-йисарин пландик кутунвай вахт патал Дагъустан Республикадин бюджетдин гьакиндай” закондин проект сад лагъай сеферда Клепаладай кьупуьхъ къабулуниз сесер гана.

Заседанида РД-дин экономикадин ва мулкар виликди тухунин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Гьажи Султанова иштиракна.

Документдин бинедаллаз, алуькьзавай йисуз региондин бюджетдин къазанжийрин къадар 134,1 миллиард манатдин дережада аваз, харжийрин пай - 137,3 миллиард манатдин, я тахьайтIа 3,2 миллиард манатдин кьитвал аваз пландик кутунва.

Республикадин инвестициядин программа уьмуьрди кечирмишун патал 2021-йисуз 12,9 миллиард манат харж авун (абурукай 3,4 миллиард манат федеральный бюджетдай я) фикирда кьунва.

Малумарайвал, алуькьзавай йис, гьакни 2022 ва 2023-йисарин пландик кутунвай вахт патал Дагъустан Республикадин бюджет, идалай вилик йисарани хьиз, яшайишдин жуьреба-жуьре терефрихъ элкьурнава. ИкI, “Образование”, “Здравоохранение”, “Яшайишдин политика” ва “Милли экономика” проект алуькьзавай йисузни кар алайбур яз амуькьда. И хилерал умуми харжийрин 84% гьалтзава.

Законопроектди республикадин бюджетдиз налогрин гьисабдай къевезвай ва налогрилай кьерехдай тир къазанжийрин къадар 4 миллиард манатдин гзафарун фикирда кьунва.

Идалайни гьейри, агъа кланин къадарда аваз мажибар къачузвай бюджетникрин мажибар, гьакни яшайишдин гьалдиз талуьк яз гузвай пуларин къадар 3% хкажун патал алава харжияр фикирда кьунва.

Министрди хабар гайивал, “100 школа” проектдин сергьятра аваз ремонтрин кваллахар тамамарунин тежриба давамарун пландик кутунва. Малум хьайивал, ихътин кваллахрин нетижаяр разивал ийиз жедайбур я. И рекъиз харж авун патал бюджетда 200 миллион манат фикирда кьунва. Мад 600 миллион манат медицинадин тешкилатрин таъминвал артухаруниз ва абур алай аямди итемишзавайвал тадаракламишуниз харжда, идалайни гьейри, 382 миллион манатдихъ медицинадин идарайрин сетар ремонт авунин кваллахар тамамардайвал я.

Алуькьзавай йис патал бюджетдин виле акъадай хътин кьетленвал ам я хьи, Республикадин инвестициядин программдик “Хуьрерин чкаяр вири патарихъай виликди тухун” госпрограммада фикирда кьунвай бюджетдин такьатар кутунва, гьакни и программа республикади куьмек гьисабдай 400 миллион манатдидай гзаф къадарда аваз артухарнава.

Клевелай тагькимарзава

Газдин сетрик цийиз экечинавай муьштейрилиз лицевой счетар пулсуздаказ ачухзавайди я. Идан гьакиндай “Газпром межрегионгаз Махачкала” ООО-ди клеветай тагькимарзава:

“Гуььрметлу Дагъустан республикадин агъалияр! “Газпром межрегионгаз Махачкала” ООО-дин абонентвилин кьуллугьрин кьуллугьчийри абонентриз лицевой цийи счетар ачухунин карда гьерекарар тавунин, къайгьусузвилиз рехъ гуьни гьакиндай газдин сетрик цийиз экечинавай муьштейрилай гзаф къадарда аваз арзагар агакьун себеб яз, ихътин дуьшуьшрал гьалтай вири ксаривай “Газпром межрегионгаз Махачкала” ООО-дин руководстводин тIварцIел кхьена электронный info@dagrgk.ru адресдиз арза рекъе тун, ва я ришветбазвилин, луту-путувилин, я тахьайтIа жемятдин аксина ийизвай маса тахсиркарвилерин вилик пад кьун патал кардик кутунвай “Кузвай линиядин” нумрадиз - ☎ 8-800-100-59-90

(зэнг пулсузди я) - зэнг авуна, хабар гун тIа-лабзава.

Цийи абонентриз лицевой счетар ачухунин карда кьуллугьдин везифаяр лазим къайдада тамамар тийизвай кьуллугьчийрин аксина, кардик квай закондин бинедаллаз, талуьк тир серенжемар къабулда”.

Цийи абонентриз идаради ишлемишнавай газдин гьакни яргьал мензилда аваз гун: телефонра ачухиз жезвай “3и газ” ва я “Сбербанк-онлайн” приложенияр ишлемишун теклифзава. Гьакни газдин пул суткадин гьи вахтунда хьайитIани (комиссия галачиз) банкунин картадин куьмекдалди гуз, газдин счетчикдин делилар компаниядин www.mkala-mrg.ru сайтдин куьмекдалди агакьариз жеда.

ТIебии газдалди таъминарунихъ галаз алакьалу вири месэляриз талуьк яз “Газпром межрегионгаз Махачкала” ООО-дин Call-центрадиз - ☎ 8-800-200-98-04 - зэнг авуртIа жеда.

Рази жедай гьалда авач

Вадим ЖАМАЛДИНОВ

Эхиримжи вахтара Сулейман-Стальский районда адалатлу кваллахар гзаф кьиле физва. Месела, цийи эцигунар гьиле кьунва, куьчейра кьир цазва ва икI мад.

Идахъ галаз сад хьиз, хуьрера татугай кваллахарни авачиз туш. Герейханован хуьр районда чIехи ва меденивал авай хуьрерикай сад я. Хуьруьн юкьвай Советское-Ташкапур шегьре рехъни физва. Алай вахтунда, федеральный программадин бинедаллаз, и шегьре хъсандиз тукьлуьрнава: кьир цанва, кьерехрай яхдиз фидай рекъерни авунва, лазим чкайрал лишанарни эцигнава. Амма шегьре рекьин Ленинан куьчедин са паюна йифиз экв гудай дестекар авач, ирид куьчедин агъалияр экъечизвай ва мектебдиз физвай аялар тухузвай чкадал транспорт гуьзлемишиз акъваздай пен (остановка) алач.

Виликрай ГАИ алай чкадал кьван рекьин кьерехда эквер авайди тир. Гила 200-300 метрдин мензилда я дестекар аклур хъувунвач, я эквер авач.

Са шумуд йисарин вилик гуьзчивиликай хкуднавай, фикир тагузмай хуьруьн культурадин квал, агъалийриз ял ядай парк ремонтна куьтягнава, азарханада ремонтдин кваллахар кьиле тухузава.

Хуьруьн куьчейра авай экверин линиярни, бязи куьчейра куьгьне хьанвай дестекарни цийибуралди эвезна, тукьлуьр хьийизва, симер дегишарнава, трансформаторар цийиз эцигнава. Гьа са вахтунда хуьруьн “Сухой поселоқдин” агъа кьиле экверин месэла хцидаказ акъвазнаваз са шумуд йис я. Ана трансформатор дегишарнаватIани, ам гьевчIиди хьун себеб яз, гужлувал бес жезвач. Адак акатзавай квалерин къадар гзаф я. Юкьуз ва яннин вахтунда эквер лап зайиф жезва. Виридан квалера морозильникар, холодильникар, 1-2 телевизор, электричество ишлемишзавай маса техника, тадаракар ава. Холодильникри, телевизорри зайифдиз кваллахзава, гужа гьатзава. Чара тахьайла, инсанар стабилизаторар къачуниз мажбур жезва. И кваллахдин патарихъ чна са шумудра абонентвилин кьуллугьдин векилар хабардарнай, анин чIехидаз чарни кхьенай чна.

Стабилизаторри кьалурзавайвал, йикъан вахтара токдин гужлувал гзаф вахтара лап агуз аватзава: 130, 140, 170 кВт-дал кьван. Бязи вахтара кьуланфериз ва экьунхъ фад 200-далайни виниз акъатзава. И кар себеб яз, электротехника къайдадикай хкатзава. Ихътин гьалар аваз са шумуд йис я. Месэла къайдадик кухтун патал жавабдар сагьибри серенжемар къабулуник чна умуд куьтзава.

Къагъриман ИБРАГЪИМОВ

27-ноябрдиз Мегъарамдхурун райондин Билбилхурун юкван мектебда, Вироссиядин “Классные встречи” проектдин сергытра аваз, лезги медениятдин ва эдебиятдин векилрихъ галаз гуьруш кыле фена.

Мярекатда “РД-дин лайихлу муаллим”, “Россиядин лап хъсан муаллим” тварарин, РФ-дин Президентдин грантдин сагъиб, Россиядин писателрин союздин член, шаир Гъулангерек Ибрагъимовади, шаир, Россиядин писателрин союздин член, Дагъустандин писателрин союздин лезги секциядин регъбер, милли члалал акъатзавай “Вахтар ва инсанар” передача кыле тухузвай Владик Батманова, “РД-дин искусствойрин лайихлу деятель”, композитор, журналист Къагъриман Ибрагъимова, Билбилхурун-Къазмайрин М.Абдуллаеван тварунихъ галай юкван мектебдин директор Тимур Саидова, тербия гунин рекъяй директордин заместитель Заидин Буржумова, шоколадин жогаый Сафинат Бейбалаевади, дидед члалал, эдебиятдал рик алай муаллими ва аялри иштиракна.

Хайи члалан гуьрметдай

Гуьруш кыляй-кылиз къецепатан члаларин муаллим, члехи шаир Апираза Саидован руш Эмина Саидовади устаддаказ тухвана. Анал аялри кватл хъанвайбуруз атанвай мугъманрин умуьрдин ва яратмишунрин рекъикай куьрелди суьгъбетна. Са сятни зура давам хъайи гуьруш гзаф таъсирлудаказ кыле фена. Мярекатдин сценарий муаллимди жуьреба-жуьре риваятралди, суьгъбетралди, аялри хуралай устаддиз келай Гъулангерек Ибрагъимовадин шиирралди, тамамарай Къагъриман Ибрагъимован манийралди, кружокдин иштиракчийри авур лезги куьрелалди члагурнавай.

Оксана Гъаниевади, Ума Абдуллаевади, Маида Рамазановади, Амрина Гуьлметовади, Аида Гъабиевади, Эльвира Акимовади, Мегъамед Саруханова, Алихан Жабраилова, Рудик Оганяна, Къизханум Туьменовади, Диана Гуьсейхановади, Зара ва Изольда Мацаевайри, Диана Абасовади, Играм Таибова устаддаказ келай шиирри мярекатдин иштиракчийрин гуьгъулар ачухна ва шолада келзавай аялриз неинки дерин чирвилер гунин, гъакни абурун бажарагъ ачухарунин, гъевесламишунин терефриз къетлен фикир гузайди тести-кърна.

Гуьгъуналай мярекатдал вичин ери-бине и хуьрй тир Гъулангерек Ибрагъимова рахана. “Гъар са касдин рикл хайи чилел, хайи дидедин члалал хъун чарасуз я. Ик хъун паталди, звелни-звел квалел диде-бубади тербия гун лазим я. Дуьньядал алай хейлин члалар алай вахтунда квахъунин къурхулу-вилик ква. Члал квахъунихъ галаз халкърни квахъзава, абур дуьньядал аламачирдай гъисабзава. Гъар са касдин рикл вичин члалал, халкьдал, чилел хъунин карда виридалайни еке пай сифте тарс гузвай муаллимди кутаза. Квалер мягъкем-бур хъана кланзаватла, бинени мягъкемди хъана кланда. Сад лагъай муаллимдин зегъмет - им аялдин зигиндин бине я. Гила за квез, аялар, за зи сифте муаллим хъайи Абдуллаева Умужагъан Исламовнадиз бахшнавай “Ахвар” шиир келда”, - лагъана ада.

В.Батманова ва Къ.Ибрагъимова аялриз члал клан хъунин, хайи литературалар ва милли искусстводал рикл хъунин насигатар гана. Владик Батманова вичин шиирар келна ва, Гъулангерек Ибрагъимова Россиядин писателрин союздин членвилеиз къабулнавайдакай шад хабар гуналди, адав билет вахкана ва мубаракна.

Ахпа Тимур Саидова ва мугъманри мярекатда активнидаказ иштиракай аялриз, хъсандиз гуьруш тешкилай Бейбалаева Сафинатаз, ам кыле тухвай Эмина Саидовадиз, милли куьлер гъазурай Абдуразакова Таватаз, музыкант Саруев Сарубегаз риклин сидкьидай сагърай лагъана.

Эхирдай Гъ.Ибрагъимовади мярекатда иштиракай аялриз, муаллимири, шоколадин библиотекидиз пишкеш яз вичин ктабар гана, ахпа вирида санал рикел аламукъдай шикил яна.

Са шакни алач, ихътин метлебу гуьрушри аялриз дидедин члал кланарда ва гъар са мярекатда абуру мадни еке гъевесдивди иштиракда.

Итижлудаказ кыле фена

П.МАГЪАРАМОВА

Зул. Йисан виридалайни гуьзел вахт. Тебиат лап лугуз тежер къван гуьлушан хъанва. Тарар, тамар, чуьлпер иллаки гуьлушан я. Цавай дурнайрин циргъ физва, абуру Къибледихъ лув гузва. Гъавада миргин гъерер къекъезва, тебиатдал ашукъ къушари шад маниярни макъамар язава. Тебиатдин и гуьзел вахтуникай лап яргалди рахаз жеда.

Ингъе и йикъара Къурагърин сад лагъай нумрадин юкван шоколадин библиотекада йисан и вахтуниз талукъ яз “Де сагърай вун, къизилдин зул!” кыл гана, ачух тарс кыле фена. Ам тешкилайди ва кыле тухвайди Къурагърин сад лагъай нумрадин юкван шоколадин лезги члалан муаллим Гъамият Семедова ва и шоколадин 5 “а” классдин ученикар я.

Сифте нубатда муаллим Гъ.Семедовади зулун гуьзелвилеикай, тебиатда зулуз жезвай дегишвилерикай, зулуз инсанрин зегъметдикай гегенш суьгъбет авуна. Гуьгъуналай 5 “а” классдин аялри, 1 “а” классдин аялриз жаваб яз, зулукай чи шаирри кхъенвай шиирралди тебиатда зулун шикилар ачухдаказ къалурна. И карда кве классдизни регъбервал гайи муаллим Рамазанова Рагъимата тарсуниз алава “рангар гана”, са жерге мисалралди тарсунин таъсирлувал артухарна.

Сифтегъан классрин муаллим Раиса Сефералиевади, зулун тебиатдиз талукъ са шумуд суал гуналди, аялрин фикир зулуз те-

биатда хъанвай дегишвилерал къетлендаказ желб авуна.

Гъам члехи, гъам гъвечи классрин муаллимрин иштираквал аваз тухвай ачух тарсунин менфятлувал адакай ибарат хъана хъи, сифте нубатда зул - им йисан виридалайни гуьлушан вахт я, вуьчиз лагъайтла, тебиатда зулухъ гъам гъайванрин, гъам инсанрин умуьрда хейлин дегишвилер кыле физва.

Тарс гъам аялрин ва гъам муаллимрин иштираквал аваз, итижлудаказ кыле фена. Са жерге аялри чпихъ артиствилеин алакьунар авайдини ачухдаказ къалурна. Абурун жергеда 5 “а” классдин ученикар тир Сайфаева Ашура, Гъасанов Аслан, Эмирбеков Гъажимурад, Къурбанова Саняат, Асваров Исмаил, Абдуллаева Сефият авай.

Белки, гележегда и аялри члехи сегънейра чпиз лайихлу чкаяр къа-

да жеди. Чун и кваллахдихъ лап кле-велей инанмиш я.

Гъажиханова Заминади, Юсупова Маринади, Шабанова Варцала и тарсунин менфятлувилеикай ва къетленвилеикай гегеншдаказ лагъана. Шоколадин психолог Мисриева Эльвиради вичин рахунра аялрин къанажагъдиз абурун дуствилеиз ва зегъметда хъсан агалкьунар къазанмишуниз талукъ тир са жерге месэлайрикай лагъана.

5 “а” классдин руководитель Назаралиева Заиради гележегда аялрихъ гъам клеунра, гъам зегъметда еке агалкьунар хъана кланзавайдакай лагъана. Мярекатдал урус члалан муаллим Исакова Эльвиради, библиотекидин заведующий Гъажиева Иринадини иштиракна.

Ихътин тарсар шолада мукъвал-мукъвал тухун абуру чпин муррад тирдакай лагъана.

Хъсанбурукай сад

Хазран КЪАСУМОВ

Агъа Стлал-Къазмайрал кардик квай “Чубарук” твар алай аялрин бахча неинки Сулейман-Стальский районда, гъакни Къиблепатадан Дагъустанда шоколадилай виликан чирвилер гузвай образованидин хъсан идарайрикай сад я лагъайтла,

бажагъат зун ягълмиш жеда. Аялрин бахча кве мертебадин гегенш, гуьрчег аунар алай дараматда ава. Члехи ва гегенш гъаятни хъсандиз дуьзмишнава, гъар жуьредин цукъвери, гъамиша къауц амуькдай куькурси, къайдадик кваз канвай тарари, аялри чпин вахт менфятлудаказ тухун патал эцигнавай тадаракри, плитаяр туна туькьурнавай квачин гуьтлуь рекъери ва ана авай михъвили гъар са касдин гуьгъулар шадарзава.

“Чубарук” аялрин бахчадиз вичихъ педагогвилеин рекъяй кылин образование авай пешекар, аялрал

рик алай Рена Фахрудиновна Рагъмановади регъбервал гузва.

- За жуван ва бахчада авай аялрин арада са тафаватни твазвач, - рикл алаз тикрарда Р. Рагъмановади. - Гъакъан аялар авай зун бахтлу инсан, дидени я.

“Чубарук” бахчади вичин ракарар 2015-йисан 1-сентябрдиз ачухна.

чи сегънейра къугъваз чирзава. И рекъерай бицекрин дестедихъ алакьунар, агалкьунарни ава. Идан гъакьиндай “гъвечи артистриз” ганвай 10-далай виниз грамотайри шагъидвал ийизва.

Милли парталар алаз бицекри районда тухузвай культурадинни шадвилеин саки вири мярекатра иштиракзава, устаддаказ жуьреба-жуьре нумраяр къалуруналди, тамашачийрин гуьгъулар шадарзава.

Бицекрин хореографиядин десте Вироссиядин ва республикадин конкурсрин гъалибчини я.

“Чубарукда” аялрин зигин, къатунар артухардай, абуруз сифтегъан чирвилер гудай (гъарфар кхъиз, математикадин гъисабунар ийиз) серенжемар кыле тухузва.

- Чна бицекриз дидед члал чируниз, абур и члалал ашукъарунизни кылин фикир гузва, - давамарзава ихтилат Рена Фахрудиновнади. - Ик, чна аялриз лезги шаиррин манияр, халкьдин мисалар, лезги куьлер, адетар чирзава, аялрихъ галаз вири мярекатар лезги члалалди тухузва.

Чун шагъид хъайивал, аялрин бахчада кваллах виликамаз туькьурнавай план-графикдин бинедаллаз тухузва.

Гъа са вахтунда, ина коронавирсудихъ галаз алакьалу яз санитариядин истемешунрал амал ийизва, герек вири шейэрни чкадал ала. Идан нетижа яз тугъвалдин вахтунда бахчада бицекрал ифинар акалтай, маса начагъ дуьшуьшар хъанач. Медсестради бицекрин сагъламвал гъар юкьуз ахтармишзава.

Чи юбиляр

Гъакъисагъ зегъметдин сагъиб

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

Уьмуьрда гъар са инсандихъ вичин рехъ, жигъир ава. Ам садбур патал регъятдиз фидай шегъре рекъиз элкъведа, садбуруз гзаф тлалрайни хъутлалрай экъечлун къисмет жеда. Амма гъихътин рекъий фейитлани, са къадар яшариз акъатайла, са кар виридаз хас я: гъар сада вич феий рекъиз вил яда, вичи гъихътин гел тунватла, несилриз гъихътин чешне къалуриз алакнатла суалар вилик эцигда, уьмуьрда къилиз акъудиз хъайи ва тахъай умудар-мурадар, гележегда фикир гана хкандай крар веревирдда...

Алай йисан 1-декабрдиз вичин уьмуьрдин 75 йисан юбилей къейд авур Салигъ Абдуллаевич ИБРАГЪИМОВНИ вич феий уьмуьрдиз вил язава. Далудихъ тлмил пар галач: Германияда Ватандин вилик буржи тамамарайдалай къулухъ 50 йисалайни артух вахтунда къанун-къайда хуьдай органра къвалахун, 4 аялдиз чешнелу тербия гун, хайи газетдин чинилай гъар гъафтеда ватандашрихъ галаз "рахун" (къериз-царуз исятдани ада и кар давамарзава)... Эхъ, редакциядиз къвалахал къведалди, Салигъ халу зазни газетдин чинилай таниш кас тир.

Агъа Хъартасар - Германия - Дондал алай Ростов

Салигъ (Мегъамедсалигъ) Ибрагъимов 1945-йисуз Къасумхуьруьн райондин (гила Сулейман-Стальский район) Агъа Хъартасарин хуьре рабочий хизанда дидедиз хъайи сад лагъай аял я. Халу хуьре фельдшер тир. Ада жегъил медучилищедик къелунрик кутуна. Къве йисуз С. Ибрагъимова къелна, амма фельдшер-акушервиллин пеше адан риклиз хуш хъанач. 9 ва 10-классар Шихидхуьре къел хъувурла, жегъил армиядиз фидай яшдив агакъна.

- Къадар-къисметди зун Германиядиз акъудна. Ина чи ватандаш Мегъамед Шагъгъуьсейнов чи командир, замполит тир. Ада аз высший политический академиядиз гъахъунин теклиф гана. Амма, гъайиф хъи, зун конкурсдай акъатнач. Армиядай хтайла, алишверишдин базада къвалахунилай зегъметдин рехъ башламышна. 1969-йисуз партийный собранидал (армияда зун партиядиз къабулнавай) чун ина къвалахзавай са шумуд кас милициядин школадиз рекъе тунин къарар къабулна, - рикел хкизва Салигъ Абдуллаевича.

Гъа икI, ам Дондал алай Ростов шегъерда Вирисоюздин милициядин школадин филиалдиз гъахъзава. Ина заочникаказ къелни ийизвай, Махачкъалалада (ОБХСС-да) - къвалахни. Инсан вич хъсанди хъайила, уьмуьрда адал хъсан инсанрни гъалтун дуьшуьшдин кар туш. Салигъ Абдуллаевичалини гъалтна. Ахъинбурун жергедай яз, ада бажарагълу регъбер ва къуллугъчи, старший инспектор агъулви Гъасанов Гъуьсен Ражабовичан (С. Ибрагъимова Ростовда къелзавай ва къвалахзавай сифте вахтара Гъуьсен Гъасановакай еке куьмекчини, хъсан муаллимни хъана. Ам оперативный къвалахрихъ галаз танишарна, адан регъбервиллик кваз чи ватангъли "Рыкован делодалини" машгул хъана), силсидин отделдин начальник Нариман Мегътиеван, ОБХСС-дин начальник (Ростовдиз къелиз фин патал еке куьмекар ганай) Къадим Юсуфован, Абдулазиз Азизован, Гъажимегъамед Гъажимегъамедован ва масабурун тварар еке гъуьрметдивди рикел хкизва.

"Виридалайни хъсан участковый"

Хизандин къил тир Салигъ Ибрагъимова къваликай-къакайни фикирна къанзавай. Ада къвалахзавай ОБХСС-дай

къвалер тагузвайвилляй чи ватандашдин хийирдихъ ялзавай ксари адаз маса къвалахал фин меслятна. Гъа икI ам участковый инспекторвиллин къуллугъдал элячлазава. Гъевесдивди къвалахай ам и къуллугъдал еке дережайрив агакъна. 1974-1976-йисара, Махачкъалада (а члавуз меркез къве райондикай - Советский ва Ленинский ибарат тир) "Махачкъаладин йисан виридалайни хъсан участковый" лишандик кваз акъажунар (соцсоревнование) тешилнавай. Салигъ Ибрагъимовани акъажунра иштиракдайвал хъана...

Къвалахдив эгечлай гъа сифте йисуз ада 1-чка къуна, ам "Махачкъаладин виридалайни хъсан участковый" тварцлиз лайхлу хъана. Идахъ галаз сад хъиз, хъсандиз къвалахунай адаз 4 къвалин секция гана, адан шкил МВД-дин "Гъуьрметдин доскада" гъатна.

Участковый яз са йисуз ада силсидилай артух къвалах тамамарнавай: 42 делодай къил акъудна, тамамвилелди ахтармишна. Зирзбилдиз, муьфтехурвиллиз (тунедство), надзор члуруниз ва маса месэлайриз талукъ яз - 1200, паспортрин режим члурунай - 600 протокол туькълурна...

Гъуьгъуьнин йисара С. Ибрагъимоваз вичин виликан къвалахал, ОБХСС-диз, хъфиз къан хъанай. Амма хъсандиз зегъмет члугъазвай ам инай мад ни ахъайдай?!

Меркездин Ленинский райондин прокурордин заместитель Абдулазиз Азизова адаз силсидин къвалахал хъфинин меслят къалурунай, Салигъ Абдуллаевича маса къвалахал хъфиник хев кутуначир. Амма...

Цийи къуллугъар - цийи везифаяр

МВД-дин къурулушда лицензионно-разрешительный цийи отдел ахъайзавай вахт тир. Чи ватандаш, ООП-дин (отдел охраны общественного порядка) регъбер, милициядин полковник Рамиз Акимова и къуллугъ С. Ибрагъимовал ихтибарун къетна. И отделда чи ватандашди 17 йисуз (1975-1992-й.) къвалахна. Адан везифайрик типографиядихъ галаз алакълу месэляяр, яракъ, наркотикар гъуьзчивилик кутун акатзавай.

- А девирар масабур тир. Чи отделдин ихтияр авачиз, инсан суд-дувандик акатнани-акатначни ахтармиш тавуна, къвалахал къабулзавайди тушир. Печатдин машинкаярни кваз чи уьтда авай, абур спитдайла, чавайни еке истемешунарзавай вахтар тир. Рикел алама, абур вахкудайла (140-далай виниз къватI хъанвай абур), Дагсоюздиз фена, шрифтар акъудна, "Дэгдизель" заводдиз вахкана, абур цлурурунай, - суьгъбет давамарзава Салигъ Абдуллаевича.

Старший инспектор яз, са чкадал саки 17 йисуз къвалахалдай къулухъ ада вич масаниз къвалахал рекъе тун тлалабзава. Гъуьгъуьнлай Махачкъаладин Ленинский райондин милициядин начальникдин за-

меститель Гъ. Гъажимегъамедовакай Махачкъаладин УВД-дин начальник хъайила, С. Ибрагъимован тлалабун къилиз акъудна. ИкI, ам УВД-дин дежурный сменадин начальниквиле тайинарна. 1997-йисуз та пенсиядиз экъечI-далди, ана зегъмет члугуна, къвалахзавай вири 5 йисузни адан смена 1-чкадал хъана. Полициядин майорвиллин чинда аваз ам инай отставкадиз экъечIна.

Пенсиядиз экъечIайлани, къвалахдикай къерех хъун Салигъ Ибрагъимован планрик квачир. Тамам 15 йикъалай адан хиве ачухнавай цийи отделдин начальникдин везифаяр туна. Са йисалай Гъ. Гъажимегъамедов ЭКО-диз (экспертно-криминалистический отдел) къвалахал хъфизва. Гъакъисагъвилелди зегъмет члугъазвай Салигъ Ибрагъимов ада къве вацралай вичин идарадиз хутахзава. Анай зур йисалай Гъ. Гъажимегъамедов Ленинкентдин милициядин школадиз хъфизва (ада ина Краснодардин милициядин высший школадин филиални ачухзава), вичихъ галаз ада С. Ибрагъимовни аниз къвалахал хутахзава. Ахпа...

1999-йисан къалабулукъ вай девирар алукъзава. Ботлихда къиле физвай вакъийри С. Ибрагъимован риклиз секинвал гузвач. Ада Махачкъалада арадал гъанвай интербригададиз фин къетIзава. Тамам 17 йисуз шегъердин лицензионно-разрешительный системада къвалахай Салигъ Абдуллаевичал ина 1700 касдикай ибарат тир ротадин командирвиллин везифаяр ихтибарзава... И вакъияяр куьтгъ хъайила, адакай УБЭП-дин комендант жезва.

Лезги кроссвордрин "буба"

1957-йисуз, гъеле 5-классда къелзавай аял тирла, С. Ибрагъимова газетдиз (а члавуз "Коммунист") вичин сад лагъай макъала ракъурнай. Ам чапна. Гъевес акаттай жаванди вичиз таъсир авур куьлуьшуьлуьйрикай мадни хъиз, редакциядиз ракъурнай.

1974-йисалай азад вири вахтунда Салигъ Ибрагъимов кроссвордар туькълурнавал машгул хъана. Чи газетдилай гъейри, абур Москвадин "Юность" журналда, "Лесная газетда" ва республикадин маса изданийрани ("Из рук в руки" газет, "Лезгистан" журнал) чапзавай.

Са шумудра С. Ибрагъимоваз грамотаярни гана. Лезги члалал сифте яз кроссворддар туькълурнай яз, адаз "кроссворддин буба" лагъанай. Газетдихъ галаз ам алакълу ийизвай са кар мадни ава: гъина къвалахнатлани, ада гъар йисуз "Лезги газет" хъиник вичин лайхлу пай кутуна.

Чешнелу хизандин къил

Салигъ Ибрагъимовахъ 4 велед ава - къве хвани къве руш. Анзор - Калининградда, Тимурни Санкт-Петербургда чпин хизанар галаз яшамиз жезва. Бубадин рехъ къунвай руш, полициядин майор Лауради алай вахтунда Росгвардияда зегъмет члугъазва (адан хва Сабирани вичин дидедин ва члехи бубадин гелераваз фин къетна - исятда Москвада МВД-дин университетда 3-курсуна къелзава). Къвед лагъай руш Изольда дизайнер ян.

Салигъ Абдуллаевича виринра гъакъисагъвилелди зегъмет члугуна, виринра вичин хиве авай везифаяр намуслудаказ, аферин къведайвал къилиз акъудна. Ам "Фашистрин Германиядал гъалибвал къазанмишна 20 йис", "За заслугу лет" (I, II, III дережадин) медалрин, юбилейриз талукъ яз ва гъакъисагъ зегъметдай ганвай МВД-дин хейлин грамотайрин сагъиб, зегъметдин ветеран, милициядин ветеран ян.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Салигъ Абдуллаевичаз юбилей риклин сидкъидай тебрикзава, чандин сагъвал, хизанда хушбахтвал хъун алхишзава.

Цийи центр ахъайда

ГИБДД-дин пресс-къуллугъдай хабар гайивал, 26-ноябрдиз Махачкъалада, аялринни жаванрин автошколада, аялар аварийрик акатуни вилик пад къуниз талукъ, Дагъустанда сад лагъайди тир центр ачухна.

- Рекъерин гъерекатдин къайдаяр ва машинара авай чкада аялриз чеб хатасуздаказ тухуз чирдай центрадиз 5 йисалай виниз яшар хъанвайбур къабулда. Ам Россиядин автостраховщикрин Союзди ГИБДД-дихъ галаз санал 2017-йисалай инихъ уьмуьрдиз кечирмишзавай Вирироссиядин проектдин сергъятра аваз арадал гъанва. Проектдин макъсад аялринни жаванрин иштираквал аваз жезвай аварийрин къадар тлмиларун я. Къенин юкъуз ихътин центраяр Россиядин 39 субъектда ачухнава, - алава хъувуна чешмеди.

Цийи центрада аялриз, теория хъиз, къуьгъунин къайдайрикай менфят къачуналди практикадани чирда. Идалайни гъейри, аялрин яшариз (абур пуд категориядиз пайнава) килигна, гъар са категория патал (яшдин къетIенвилер фикирда къуналди) къилдин программаяр туькълурнава. И карда рекъерин гъерекатдин хатасузвал таъминарунин, медицинадин, психологиядин ва педагогикадин хилерай улкъведин машгуьр экпертери иштиракнава.

Алай йисан алатнавай варцара Дагъустанда 16 йисал къведалди яшда авай аялрихъ галаз алакълу 184 авария хъанва. Нетижда 13 аял - телеф ва 175-дални хиреркъацлар хъана.

Дикъетлувал квадармир!

Эхиримжи вахтара лутуяр пул къакъудунин цийи схемадал элячIнава. И ва я маса метягъ маса гун патал сайтра малумат эцигайла, члуру ниятар авайбуру шей маса гузвайда къалурнавай нумрадиз зенгзава. Рахазва ва, инсандин ихтибарлувиликай менфят къачуналди, къалп сайтдиз гъахун ва а касдиз ана анкета ацлурун, вичикай делилар, гъа гъисабдай яз банкдин картадин счътни къалурн теклифзава. Вири делилар къалурайвалди, картада авай вири пул алудзава.

"Гъуьзгъудин сайтдин" къурбандар тахъун патал къанун-къайда хуьдай органрин къуллугъчийри дикъетлувал квадар тавуниз ва лап регъятбур тир къайдайрал амал авуниз эвер гузва:

- сифтени-сифте "къалабулукъ кутайдай сигнал" ам я хъи, тапан муьштериди маса мессенджердикай менфят къачуналди рахун теклифда. Къез чир хъухъ: алай аямдин алишверишдин вири майданри агъалидиз вичи малумат чапнавай сайтда рахадай мумкинвал гузва;

- члуру ният авай касди къалурнавай адрес алишверишдин майдан авай гъакъикъи адресдиз лап ухшар жеда, амни дикъетлувал артухарай члавуз аквада (алава са гъарф, лишан, рекъем...);

- гъар гъикI ятлани, эгер куьн, къалурнавай ссылкадай фена ва банкдин картадин делилар къалурнаватла, гъуьгъуьнлай куь счътдилай пул алуднаватла, лутуйрин гуя технический гъалатI хъанва, муьквара ам къев ахгакъ хъийида лугъудай гафарихъ агъамир.

Мад сеферда куь делилар къалурмир! Эгер куьн и жуьредин лутувиллин къурбандар хъанватла, гъасятда полициядин от-делдиз хабар це.

Мансур КУБРЕВИ

ЕТИМ Эминан ирс чав агакънавайвал, амма шаир кьейидалай къулхъ масабур куштунвай “цийивилерикай” жезмай къван михъи авуна, гугъуьнлай къведай неслрив агакъарун чи буржи я.

Чи члехи шаирдин ирсина важиблу чка къунвай жавагъиррикай сад адан “Тумаькь яц” тлвар алай шаир я, вич гьеле шаирдал чан аламаз, Эминан эсер яз, халкъдиз хуралай чидай. Ам чи сад лагъай литераторовед Гъажибег Гъажибегова Стлал Сулейманан сивяй кхъейди я лугъуз машгур я. (Сулейман бубади шаирар кхъинин рекъе вич Эминан “сухта” яз гьисабзавай ва адаз вичин “муаллимдин” пара шаирар хуралай чидай).

Девираф физва, халкъдиз ва адан векил Стлал Сулейманан Эминан эсер яз чидай, лезги литератордин хрестоматиядин ктабра гъатнавай “Тумаькь яц” тлвар алай шаир чи члехи шаирдинди туш лугъудай ксарни пайда хъанва эхиримжи вахтара. Бес и кардин себеб вуч хъуй?

И кардин себеб са къадар йисара профессор Ражидин Гъаидарован архивда хвенваз хъайи, ам рагъметдиз фейидалай гугъуьнлиз, 2009-йисуз, чапдай акъудай XIX лагъай асирдин лезги шаирдин араб гъарфаралди (аджамдалди) кхъен-

Вак квай тахсир - цана тефиз
ацукъун,
Амай мешребдиз зурба я
тумаькь яц.

Альманахда авай шаир, скоб-кайра чна туькълур хъувур гъалатлар кълурна, гъа альманахда авайвал, кириллицадин гъарфаралди кхъин хъувауна гузва:

* * *
Вучда (вакай) ан гъал алаз
амукъна,
Ви чандиз вигъий са мерез,
тумаькь яц.
Целди фидай рекъе къуд-вад бере
ацукъна,
Галай гачал жунга(в) хъуьрез,
тумаькь яц.

Пагъ атлана амукъна малар вири,
Вун тагътсарадиз фий акъван
тум куьруь,
Абурдиз килигайла ажеб дири я,
Гъич (вун) цана фидач, хев кваз,
тумаькь яц.

Гъидайла макъул¹, иер
мешреб алай,
Элди(н) вилик айиб тийидай
тум галай,
За къачуда йла иер чан алай,
Гъарнихъ катиз, вилика(й) физ,
тумаькь яц.

Нагагъ уьлкведиз хъайитла
ви сес ван,
Эл акъатна ви дидардиз,
къведа хан.

затl альманахда вичин тлвар кълурнавай Меликан яратмишун яз гъисабна кланда.

Эминан шаир икl маса затлуниз элкълуринун себебдин гъавурда акъун са акъван четин туш. Эхиримжи вахтара авунвай ахтармишунри кълурлайвал, Эминан къейила, адан шаирар ва квал шаир азарлу тир йисара вичикай “са югъ тахъай”, шаирдин бажарагъдал гъамиша пехил хъайи стха Меликан гъиле гъатна. Шаирдин хтул Ярагъмед Ярагъмедова тестикъарзавайвал, шаир къейила, Мелика адан “квалеве авай къван ктаб-дафтар гъаятдиз гадарна, абуроз цай яна” кана. Акъвадай гъаларай, и кар себеб яз пешекарриз къедалди Эминан гъилелди кхъей са шаирни гъат хъувунвач. Эминан чарариз цай ядалди вилик Мелика, мумкин я, а чарара авай са бязи шаирар вичиз кландайвал дегишарна, маса чарариз акъуд хъувун.

Низ чида къван, Мелик стха рагъметдиз фейидалай къулхъ пара йисара яшамаш хъхъанайтла, белки адалай халкъдин сивера авай Эминан “Тумаькь яц” тлвар алай шаир ва стхадин маса шаирар вичин шаирар я лагъана, лезгийрин арада машгур ийиз алакъдай жеди. Муькуь патахъай, Мелика гъил элкълурна, вичин тлварни кхъин хъувунвай и беъгъесуз цларар бажагъат халкъди, рикl ацукъна, сивера хъудай!

гаф куштуна и цлар кхъейтла, ам ихътин жуьреда кхъиз жезва: “Гъич хев квач ви (финик) цан цаз, тумакъ яц”. И чи веревирдер фикирда къурла, шаирдин къвед лагъай бендинин пуд ва къуд лагъай цларар ихътин-бур жезва: “Килигайла, ви чан асул я дири, / Гъич хев квач ви финик цан цаз, тумакъ яц”.

Шаирдин чаз къедалди чизвай вариантдин пуд лагъай бендинин сад лагъай цларни “цийивилер” квайди я. А цлар ихътинди я: “Икl рекъе фич гъамишанда датлана”. Чи фикирдалди, члалан устад хъайи Эмина цлар “ацурун” паталди “датлана” гафунин патав адан синоним “гъамишанда” ишлемишдацир. Чна вичикай ихтилат ийизвай цларцин альманахда авай вариант ихътинди я: “Ин тегъерда рекъе фи(да)ч тлатлана”. Гилан литературдин члалан къайдайралди а цлар икl кхъиз жеда: “И тегъерда рекъе фидач датлана”. Гьелбетда, и къайдада авай цлар чаз чидай “Икl рекъе фич гъамишанда датлана” цларцелай Эминан хатлунив артух къазва.

Пуд лагъай бендинин къвед лагъай цларцикини адан вилик квай цларцик хътин “рехне” ква. А цларце кхъенва: “Рекъида за ви чан яна, гатана”. Сад лагъайди, лезги члала “чан яна” лугъудайди туш, къвед лагъайди, устад Эмина “яна” ва “гатана” гафар санал, мана авачиз, анжах цлар “ацурун” паталди кхъидацир. Альманахдай гъатнавай

ацукъун, /Амай мишребар (ваз) аваз, тумакъ яц”. Чи гъиле и шаирдин Гъалиб Садыкъидин архивдай гъатнавай мад са вариант ава. Ада эхиримжи къве цлар и жуьреда ганва: “Ви синих я цана, тефиз, ацукъун, /Амай мишребар ала вал, тумакъ яц”. Инал “синих” гаф вичин чкадал ала, вучиз лагъайтла, тахсир ваъ, синих мешребрик жедай затl я.

И цларара “тахсир” гафунин чкадал “синих” гаф ишлемишун дуъз тирди чир хъайила, чун гъавурда акъазва, и цларарин чаз къедалди чизвай, альманахдай гъатнавай ва Гъ. Садыкъидин архивда авай вариант ихътин цларарикай хъанвайди: “Ви синих я цана, тефиз, ацукъун, /Амай мишребриз зурба яз, тумакъ яц”.

Гьелбетда, инал авунвай веревирдер вири шак алачир, гъахълу гафар я лугъун дуъз жедач. Чна умуд кутазва, Эминан яратмишунрал рикl алай, чпин алакълунар чи алакълунрилай артух тир пешекарри идалай къулхъ шаирдин чна вичикай ихтилат авунвай эсер ва амай яратмишунрал чалайни деринриз гъахъна, дикъетдивди ахтармиш хъийида, а эсеррин чав агакънавай клалубар Эмина вичи кхъей къайдайралди мадни мукъва хъийида. Амма са кар къе ашкара хъанва лагъайтла жеда: Эминан къуд бендинин “Тумаькь яц” тлвар алай шаирдикай Мелика, дегишви-

“Тум” яргъи хъхъай “Тумаькь яц”...

вай альманах хъанва. Ана вичин эхиримжи бендина автор Мелик я лагъана къалурнавай тумакъ яцракай са шаир ава.

Гъайиф хъи, я альманах чапдай акъудайбур, я чеб Эминан шаиратдин пешекарар я лугъузвайбур къедалди а шаир альманахда авайвал ва гилан несилривай клелиз жедай къайдада чапнавач. Эгер гъа кар вахтунда авунвайтла, араб гъарфаралди кхъей затлар клелиз тежезвай са бязи литераторри чаз икъван члавалди чизвай “Тумаькь яц” Эминан шаир туш лугъудацир.

Тумаькь яцракай кхъенвай чаз чидай Эминан шаирдинни альманахда гъатнавай шаирдин арада авай тафават и макъала клелдай гъар са касдиз акун патал чна абур къведни чапзава.

Эминан “Тумаькь яц” шаир чна 1960-йисуз Агъед Агъаева туькълурна акъудай клватлалда кхъенвайвал гузва:

Тумаькь яц

Вучда вакай ан гъал алаз
амукъна?
Вигъий ви чандиз са мерез,
тумаькь яц.
Цел фир рекъе къуд-вадра вун
ацукъна,
Галай гачал жунгав хъуьрез,
тумаькь яц.

Пагъ атлана амукъна малар вири,
Вун тахсарадиз фий акъван
тум куьруь.

Килигайла, вичин асул я дири,
Гъич хев квач хъи цанар цуниз,
тумаькь яц.

Икl рекъе фич гъамишанда
датлана -
Рекъида за вун яна, гатана,
Галамай са клус тумни атлана,
Гъакl тада вун, чандик квал кваз,
тумаькь яц.

И бейчара тир Эминаз вун акун,
Жедач, тумакъ, и хесет кваз
амукъун,

Гъич хъсан туш ваз,
гъиллебаз(вал) мейир акъван,
Авун хъайтла, айиб я ваз,
тумаькь яц.

Ин тегъерда рекъе фи(да)ч
тлатлана,
Эхир, тумакъ, рекъида (вун),
гатана.

Ви галамай тумни михъиз атлана,
Вун амукъда, чандик квал кваз,
тумаькь яц.

Ваз минет хъуй, ан кардикай
туба я,
Айиб я ваз, ви жендекни зурба я,
Са бабат ваз къуллугъ ирди
ахпа я,
Гила жакъвамир къачни цаз,
тумаькь яц.

За гайи акъул(ар) вуна такъада, -
Кутлун(на), за ви чандавайди
акъада,
Тефин хъайтла, агалдарна²
тукъвада,
Гъайиф ви жегъил чан тукъваз,
тумаькь яц.

Бейчара (тир) Меликаз акуна вун
Жидаш, тумакъ, ин кар
(квар? квал?) кваз вун амукъун.
Вак квай синих я (хъ)и ца(на)
ацукъун,
Амай мишребар (ваз) аваз,
тумаькь яц.

И къве шаир гекъигайла, лезги шаиратдикай, Эминан шаиррикай ва адан устадвипикай хабар авай гъар са касдиз, альманахда авай шаирдин 3, 4, 6 ва 7 лагъай бендер Эминан устадвилев эсилпагъ такъадай, маса касди шаирдин эсердихъ гилиг хъувунвай усал бендер тирди, яни а эсердихъ гилиг хъувунвай “тум” тирди акъазва. А шаирдик кутунвай Эминан бендерикни “цийи” авторди хуькуьрна, абурун ери усаларнавайди якъин жезва. Гъакl хъайила чаз икъван члавалди чидай къуд бендиникай ибарат тир “Тумаькь яц” тлвар алай шаир Эминан эсер яз, адакай хъанвай муьжуьд бендиникай ибарат тир

Амма Меликаз яргалди яшамаш хъун кьисмет хъанач: ам Эмин къейи са тлмил йисарилай езнеди (рушан гъуьлуь), адан амалар эхиз тахъана, яна къена ва гъадалай къулхъ Эминан тлвар Меликан тлварцел звез авунвай шаирар халкъдин арадиз акъатнач, гъа кхъей чарара амукъна...

Тумаькь яцракай Р. Гъаидарован архивда авай шаир арадал атунин себеб чна Меликан чуру ният яз гъисабзаватлани, чи фикирдалди, адан бинеда Эминан шаир ава, гъакl хъайила адакай идалай вилик сиверай кхъенвай шаирдин вариант гуьнгъуьна хтун патал менфят къачуз хъун мумкин я.

Сифтени-сифте чна шаирдин 1960-йисуз акъудай вариантдин къвед лагъай бендинин пуд ва къуд лагъай цларариз фикир гун: “Килигайла, вичин асул я дири, / Гъич хев квач хъи цанар цуниз, тумакъ яц”. Гьелбетда, и цларар са ни ятлани чурунавайбур я: вири шаирда Эмина “вун” лугъуз яцраз гафар лугъузвайла, и цларара яцрахъ галаз рахадайла адаз “вичин” гаф лугъун дуъз кар жезвач. Чи фикирдалди, им араб гъарфарал кхъенвай гафар чурукла клелунин нетижая: араб гъарфаралди “вичин” гафни “ви чан” келима са жуьредин гъарфаралди кхъизва. А гъарфар инал “ви чан” келима хъиз клелун дуъз я. И къве цларцикай муькуь цларни дуъзди жезвач. Ада я герек рифма гузвач, я ам лезги члалан къайдайривни къазвач: ада авай “хев квач... цуниз” келима лезги члалан къайдайралди “хев квач... цуник” клалубда аваз кхъин дуъз я, амма акl кхъейла шаирда авай рифма чуру жезва. 1931-йисуз Гъ. Гъажибегова акъудай клватлалда и цлар маса жуьреда кхъенва: “Гъич хев квач вичин цан цаз, тумакъ яц”. Гьелбетда, шаир яцрахъ галаз рахадайла и цларце “вичин” гафунин чкадал “ви” гаф хъун дуъз я. Лезги члалан къайдаяр вилив хвена ва шаирда квекай ихтилат физватла, гъа

вариантда а цлар икl ава: “Эхир, тумакъ, рекъида (вун), гатана”. И жуьредик мана авачиз тикрар жезвай гафарни квач, ам ритмадин жигъетдайни “цлалцлалди” я.

Шаирдин 1960-йисуз акъудай вариантдин пуд лагъай бендинин пуд лагъай цларцикини, чаз чиз, гъалатl акатнава. А цларциз ихътин клалуб ава: “Галамай са клус тумни атлана”. Амма 1931-йисуз Гъ. Гъажибегова халкъдин сиверай клватина акъудай шаирдин вариантда а цлар икl ганва: “Галамай са клус къван тумни атлана”. Гьелбетда, Гъ. Гъажибегован вариант Эминаз хас вариант я.

1960-йисалай чаз чизвай шаирдин вариантдин къуд лагъай бендинин сад ва къвед лагъай цларар ихътинбур я: “И бейчара тир Эминаз вун акун, / Жедач, тумакъ, и хесет кваз амукъун”. Гьелбетда, и къве цларцин арада авай алакъа квахънава. Ина къалурнавай “и хесет” вуч хесет ятла чирунни пара четин кар я. “Хесетдикай” кхъенвай цларцин альманахда авай вариант ихътинди я: “Жидаш, тумакъ, ин кар (квар? квал?) кваз вун амукъун”. Чи фикирдалди, инал “кар/квар” гаф “квал” гаф хъиз клелна кланда: араб алфавитда “р” ва “л” сесер гъилив чарчел кхъидайла ухшар гъарфаралди кхъида, “в” сес гъарфуналди риклел атайтла къалурда. И крар фикирда къурла, чавай а къве цлар икl кхъиз жеда: “И бейчара Эминаз мад тахкуй вун, - / Чидач, тумакъ, и квал кваз вун амукъун”.

Шаирдин эхиримжи къве цларциз ихътин клалуб ава: “Вак квай тахсир - цана тефиз ацукъун, / Амай мешребдиз зурба я, тумакъ яц”. И цларарани татугайвилер авачиз туш: тахсирни мешреб гекъигиз жедай са еридин затлар туш, абур шаирди къваларив гвай цларара гекъивун патал. Альманахдай гъатнавай вариантда шаирдин эхиримжи къве цлар и къайдада кхъенва: “Вак квай синих я (хъ)и ца(на)

лер куштуна, муьжуьд бендинин шаир авуна, вичин квачлиз яна лугъуз, чи члехи шаирдин халкъдин рикl алай усал гъайвандиз бахшнавай къуд бендиникай ибарат тир эсер Эминанди туш лугъун гъахъ кар жезвач.

Герек тир и алава гафар лагъайдалай къулхъ, инал авур веревирдерив къадайвал туькълур хъувунвай Эминан “Тумаькь яц” тлвар алай шаир чна газетдани чапзава.

Тумаькь яц

Вучда вакай а гъал алаз амукъна,
Вегъий ви чандиз са мерез,
тумаькь яц.
Цел фир рекъе вун къуд-вадра
ацукъна,
Галай гачал жунгав хъуьрез,
тумаькь яц.

Пагъ атлана амукъна малар
вири, -
Тахсарадиз фий вун, акъван
тум куьруь.
Килигайла, ви чан, асул я дири, -
Гъич хев квач ви финик цан цаз,
тумаькь яц.

И тегъерда рекъе фидач датлана,
Эхир, тумакъ, рекъида вун,
гатана,
Галамай са клус къван тумни
атлана,
Гъакl тада вун, чандик квал кваз,
тумаькь яц.

И бейчара Эминаз мад тахкуй
вун, -
Чидач, тумакъ, и квал кваз вун
амукъун.
Ви синих я цана, тефиз, ацукъун,
Амай мешребриз зурба яз,
тумаькь яц.

1 Макъул - кутугай; табасаран члала къени “магъул” гафуниз лезги “кутугай” гафунин мана ава.

2 Агалдарна (нуьгъатдин гаф) - ахъайна; мисал: багъдихъ яд агалдарна (багъ галай патахъ яд ахъайна), чулу агалдарна (чулу ахъайна), уьфт агалдарна (уьфт гугъуьнлиз ахъайна).

Абдуселим ИСМАИЛОВ,
Дагъустандин халкъдин писатель

“Це инсанриз булдиж жуван няметар...”

Багъривилер инсанрин

Веъг къилелай чулава яйлух,
Заз ясдин ранг такурай.
Веъг зи къунтек хъуьтуьл ястух,
Къул кларасрив ацлурай.
Къажгъандиз веъг якун тике,
Шурва хъвада рекъ алай.
Заз аялрин лацу пелер
Кланда таза гъекъ алаз.
Киледавай клерецарни
Гице абуров куквардай.
Кстахарни, хъилецарни,
Гарун ван къвез гурмагъдай,
Чи къваларал алклида къвез,
Санал къачуз нефесар.
Гъалатлар чав киклида къвез,
Чухваз риклин къефесар.
Башламиша вуна ахпа
Мах дидедин тлалдикай -
Адан таъсир жеда пара
Веъги мез гвай къалдилай.
Гъижрандикай мани лагъ заз
Нагъв хъурай ви вилерал.
Зун жегил тир икъван гагъда,
Белки, четин рекъера
Рубгъдин, риклин ажувал за
Къалурнатла эгена,
Гъайифдин луж алтлушда зал
Хъжедайтла, деклене
Башламишиз уьмуьр фейи
Мах хъиз цийи къилелай...
ИкI накъвадин стIал чIехи
Аватна зи вилелай...
Имтигъан я чаз нубатдин
Хъуьтлуьн йифен яргивал.
Гуж я чIехи хъун баятди
Чи, инсанрин, багъривал.

Заз ахварай диде шехъиз акуна

Заз ахварай диде шехъиз
Акуна. Вуч ахвар я?
Сир чидайбур, заз ам це хьи,
Абур вучтин накъвар я?
Белки, закай чуру хабар
Ганатла са мидяди?
Белки, авач захъ са гъунар?
Уьмуьр хъана саяди,
Гутазватла дидедив дерт?
Агъ, уьмуьр вуч четин я!
Амма диде хъанва къе перт,
Тахсир зиди якъин я.
Сувариз хъиз, накъ аялриз
Къачуна за савкъатар.
Кутаз дерин яд хиялрик,
Куьнеда зал таватар
Гъалтиз фена, вилера гъакI
Амаз пичи умудар.
Белки, зи тIал риклера кIватI
ХъанватIа са шумудан?
Амма вучиз дидеди зал
Шак гъизва и арада?
ХъайитIани зи рикле тIал
Чирдани къван чарадаз?
ГинвачтIани зун гуьзетиз
Пакамалди ацукъна,
Яргъи йифезни лянетиз
Текдиз кIвале амуькна.
А лянет за къабулзава -
КъурадатIа накъвар ви?
Зи риклени рагуьлзава
Хайивилляй ахвар ви.
Вучда, диде, вахъни хъана

Са дерт ферсуз веледдин.
Вахъ стхани, вахни ава,
Амма рикле куьлегдив
Агална на хуьзва дердер,
Къалур тийиз чарадаз.
“Вучиз зи хва вичин бендер
Кхъиз ферсуз аквада?
Ада закай туьклуьрзава
Виридалай гуьзелбур,
Зи вилера куьклуьрзава
Эквер - шелдихъ цигелбур...”
Гъикъван кландай заз чIалахъ

Диде, ви мез лукъман я.
Варцарилай кIвализ хквез,
Зун вази кваз муьгман я.
Уьмуьр я им чамардавай,
Лиф хъиз, катая къефесдай.
Закай кланз са хабар цавай
Мукъва-къили, миресдай
Акъудзава вуна гафар
Умуд аваз вилера...
Диде, вуна хамир ахвар,
Заз тIвар къуна эвера.
Плузарраллай къабар сагъ яз
Акъатда зун патав ви.
Ихтилатрин яргъи баргъ гваз
Йиф акъудда къулав чи.
Зун рекъева, ахгакъна зун.
Агъ, ви шадвал! Ахвар туш,
Ви вилера ялав куз цIун,
А сенфенан накъвар туш.
Агъ, межлисар чна къведа
Ахътинбур къе къурмишин!
Зун къунширин юкъва жеда
ГъвечIи-чIехи саймишиз.
Вун, диде, зал дамах ийиз,
Фида дерин хиялриз:
“Дуьньядик ква, зи хва, вучиз
Амай вири аялрик
Хъанач адан къилихрин пай?
Рахун аку - мани я.
Зун бахтлу я и хва авай,
КIвал-югъни зи къени я...”

Бубадин чуьнгурь

Псисдин гъис зилкъара
Гъатай хъиз, гъава
Залан хъана нефесдиз
Акланва къава.
Манини я, шелни я
Пашман риклин сес,
Амма мани лугъуз кланз
Рахазва зи мез.
Гуя йифен чулавалвал,
Мичивал ацIай
Манийвал туш манидиз
Илгъам яз рахай.
Гуя къава акланвай
Зилкъара тилер
Ацукънач и чуьнгурдал,
Киснавач симер.
МичIи йифен дарвиле
ЦIлахъ гала ам,
Уьмуьрлух зи утагърай
Чукурнава гъам.
Ам илгъамдин варз хъана
КуькIвенва цава,
Заз миьини, къезилни
Ийизва гъава.
Ви сес даим рахазва,
Бубадин алат,
Зи уьмуьрдин йигинвал,
Мураддин тIаратI.

Хцин хайи югъ

Тапа-тапдин ванери хуьр къачуна:
УстIарди къеб илигна зи баладиз,
Бубади гъер тадиз къасаб авуна,
Дидедини цIай веъгена акадиз.
Къавай чилел хушракандин
гъалуни
Лепе тагуз секин тирла утагъра,
Хва гуьрцелдив акъвазда вич
алцумиз -
Гъар сеферда хизандин хъвер
къарагъда.
КIвачерикай гъалатIри къван
хкудиз
Селдин хура авай чIавуз
туьгметрин,
Тек хчивай жеда клевъай акъудиз,

Муьгъ веъгена вичин хъвердив,
суьгъбетрив.
Алай чIавуз агалкъунрин
балкIандал,
Шагъ тирла жув гуьнгъунавай
кIарин,
ЭкъечIда хва къабачи хъиз
майдандал,
Мадни гурлу гъевес кутаз капарин.
Хиялри зун тухванвайла яргъариз,
Къундармаяр алатдайла мецелай,
Ам я къуват гудайди зи гафариз,
Жеч хъсан яб гудай кас мад

вичелай.
Вилериз хупI ганватIани деринвал,
ЧIехи япар къазвачтIани гардандив,
Кланяй винел пружинравай
йигинвал
Хуьзва ада бажарагълу инсандин.
Къуьнер, батмиш хъанвай фирягъ
перемда,
Къвез ацIузва мягъкемвилев
итимдин,
Емиш гуниз гъазур жезвай
къелем яз
Къайни зегъем акуна жез лигимди.
ЧIехи хъухъ, хва, пакадин югъ зи
багъдин,
Давамара багъманчийрин адетар,
Къастар миьхъиз, рикI дурумлуз,
чан сагъдиз
Це инсанриз булдиж жуван няметар.

* * *
Сарар - гимиш, хважамжамар -
плузарар...
Зав рикI гумач, гъинизна на, азизди?
Зи гъар са югъ мелни мехъер,
суварар,
Гадни гатфар ийизва на, азизди.
Ваз гъелелиг чир хъанвач
зи гъунарар -
Забхтлувал хкизма ваз, азизди.

* * *
Рикле - гъиссер. Чан - чагъинда,
Къайи курум яд гичиндай
Хъвана зегъем рекъидайвал,
Вилер ала ви регъимдик
Жув акатдай декъикъайрал,
Ви эвердиз къвез кIвачин яз
Жув жувавни киклидайвал...
* * *

Вун зал вучиз гъалтнач икъван
чIавалди -
Гила вуч гун за геж атай
муьгмандиз?
Заз чиз, тажуб ийиди вун суалди,
Амма яб це жуван риклин аяндиз.
Зи вилери гел авуна живедал,
Вуна камар къачур рекъиз килигиз.
А гелерай зун ви патав хкведа,
Ви гъар юзун зи гъиссерив гекъипиз.

* * *
Ви ихтибар заз шадвал я
тежер къван,
Салам гана за вун авай утагъдиз.
Ви сифетар девлетлу я
цуьквер къван,
Килигна зун вун диганвай саягъдиз.
Туьгмет мийир ачухунай
сирер фад,
Азадвал гун гъиссериз зи хесет я.
Заз акуна чулава мехмер
вилер мад,
Амма вибур кIватлиз тежер
девет я.

* * *
Ша ацукъин къведни йиф-югъ
талагъиз,
ЧIалар лугъун садаз сад чир
жедалди.
Зун фикирлу жезва гила ара физ,
Акурди туш икI, вун патав
къведалди.
Ша суьгъбетар ийин айгъам галачир,
Къуй риклери чпиз лезет къачурай.
Вун миьхи я, заз гъасятда хъана
чир,
Амма ваз зи миьхивални акурай.

* * *
Оркестрди эверзава майдандал
Башламишиз къил элкъуьрдай
гъерекат,
Зун вил алаз ацукънава айвандал,
Виле такваз вун галачир мярекат.
Марф алатна, атирлу тир гъавадал
ЭкъечIна зун къил баштанна
субайдиз.
ИкI чулгач зун вичел буйди
чарадан -
Вун ятIа гъа багъдин къиле
авайди?!

Зун вил алаз ацукънава айвандал,
Виле такваз вун галачир мярекат.
Марф алатна, атирлу тир гъавадал
ЭкъечIна зун къил баштанна
субайдиз.
ИкI чулгач зун вичел буйди
чарадан -
Вун ятIа гъа багъдин къиле
авайди?!

Цав хуьурезва

Цав хуьурезва,
Зунни, вун хъиз, шад тир чIавуз,
Накъвар чиг яз авахъиз.
Хуьуруьн гъана чна цавуз,
Веъкин юкъвай фенвай рекъел
Авахъзава ламувал.
Пагъ, чигедив таза векъел
Гва гъа вав къван хамувал.
Зални шадвал авахъзава
Миьхивилляй гъавадин,
Налугъуди, акахъзава
Къвез зи намус-гъаядик,
Ахтармишиз кланз рагуьлвал
АкъатдатIа деринрай.
Зун, къе заз цав акурвал,
Миьхи я гъа виринра. -
Инанмишвал гъатай вилер
Килигзава винелди,
Дидеди хъиз, цаву гъилер
Алтадзава къилел зи.
Гъазурнавач цифери марф -
Миьхивал я ипекдин.
Ахъайзава рекъери мах
Цуькверикай керчек тир,
За яб гузва, гъисабзава
Вун авайди виринра.
Фикирзава, яраб закай
Ви рикли икI секин я?!

Агъ, куьн,

дишегълияр...

Агъ, куьн, дишегълияр дамах гвай,
Къвез къвалалай физва риклиз
къилав гуз,
Сусар хътин къе балкIандал
акъахдай...
Гъайиф туш квехъ жуьвни галаз
чил-цав гуз.
Амма вучиз алатда куь риклелай
Чахъ гъар садахъ жуван сусар
авайди,
Къир веъгена назбаличдин
винелай
Чамран балкIан гъардан гъенел
алайди?

* * *
- Ваз дуьньяда вуь багъа я?
- Виридалай багъа я вун -
Зи кланивал замин я.
- Ваз дуьньяда вуь хата я?
- Виридалай хата я вун.
КIанивиллиз хаинвал
Нивай жеда?
Тек вавай!

* * *
Вун атана зи уьмуьрдиз,
Жуван риклин ван къведавал.
Вун атана зи уьмуьрдиз,
Сифте гъиссдал чан къведавал.
Вун хъфимир, гъиссерик хъиз,
Зак са жизви чан кумай къван.
Вун хъфимир рекъерик зи
КIвач алуькъай къван кумай къван.

* * *
Зун гъелекмир амалривди,
Кун течидай аялди хъиз.
Зун гъелекмир суалривди,
Женгинавай къеьгалди хъиз.
Заз я кудай, я жавабдиз
ТIарвал гудай къуват авач.
Заз хуси муьгуьббатдиз
Инад къадай ният авач.
* * *
Серкин нидал - чехирдин ял,
Алава яз - пIапIрусдин гум
КIвалин пипIе - ругул аял,
Кисна жакъваз балугъдин тум.
Акваз, анжах чIалахъ тежез,
Ван жез - тийиз япалайни,
Ам хъиз, кисна, жизви хуьурез,

Килигзава цIалайни
ЧIехи буба кIвализ къизмиш,
Айибар гуз кисуналди,
Гъарай-вургъай ийиз бамиш,
Хтулдин дерт гъиссуналди...

Михекар

Зи виликай наз гуз яру миьхекри
Къалурзава тикрар тежер иервал.
ЯтIа белки къелечI чка эркекрин
Ам такуна алатна физ тежервал.
Пуд цуькведихъ гъардахъ вичин
тавава,
Плуз плузаллай назиквални пешерин.
Гъар садахъ вич ачух хъайи
чIав ава,
Ашкъидайни хъилляй таяр-туьшерин.
Цуьквер пудни жувал чулгун
гунагъ я,
Садав плузар, садав чуру агудиз.
Абур санал такунайIа нагагъ заз,
Четин жедай садан таъсир алудиз.
Вуч хъсан я икъван бул яз иервал,
Яракъ гвачиз есирда тваз эркекар.
Бул хъурай куьн, чунни къуьзуь
тежервал,
Чина яр тваз наз гвай яру миьхекар.

* * *
Пенжер гатаз саврух ава куьнеда,
Фитнечи хъиз - ашукъбурун арада.
Яраб къени ви вилер зал ала жал?
Пенжер гатаз саврух ава куьнеда.
Зунни - рекъе гелер квахъиз
живеда.
Вучда кIвализ акъатайтIа чарадан?
Пенжер гатаз саврух ава куьнеда,
Фитнечи хъиз - ашукъбурун арада.

* * *
Агъ, дишегъли, цавар рахаз
хуьуремир,
Хъвер къалура заз фитедин
пипIекай.
Вилерални чулу сирдин личекар,
Агъ, дишегъли, цавар рахаз
хуьуремир.
Чи муьгуьуббат къециларна
къеькемемир,
Алтлушда гъа иви хъвадай мичекар.
Агъ, дишегъли, цавар рахаз
хуьуремир,
Хъвер къалура заз фитедин
пипIекай.

Гъезел

Кицин къувди куьнеда мад са
ван тунва:
Ажалди нин рикле ятIа алпан тунва.
И кардал вил алайда хъиз,
къуьзуь касди,
Вичин буржи чиз, метIерал
Къуръан къунва.
Чир хъанайтIа, чанни гудай
яр-дустуни
Чпихъ галаз агакъ тавур
лукъман тунва.

Нурар туьхуьз гъазур хъана
дагъдал алай
Вацрани чин, пад кими яз,
пашман къунва.
Залум йифе хуьруьн рекъе терс
хабардив
Инай-анай шумудни са
муьгман тунва.

Чидачир гъа касдин геле,
вичин хъен хъиз,
Ажал хъана алат тийир
душман тунва.
Гена шукур, ада вичин эв-звеледиз
Регъят уьмуьр - вичиз гудай
игъсан тунва.
ТахъайтIа гъикI фидай фагъир и
уьмуьрдай:
Къениндайла пака кесиб
заман тунва.
Гъайиф чулу, Абдуселим,
шехъа жуьвни,
Рехъ галачир тавда халис
инсан тунва.

Зенд Акьалтлай фендигар шей

Къурху кутазвай месэла яз аматлани, тлугьвалдин инсанар михьиз галатарнава, гьатта адан хаталувилин члалахъ тежезвай бур исатдани ама. Амма тлугьвалдин инсаниятдин арада агьвалзавайвиллин делил чпин бейнида инкариз хьайи хейлинбуру коронавиреу чпик акатайдалай къулухъ гьалатл аннамишна. Ихьтин мисалар чавай чи танишрин арадай кламай къван гьиз жеда. Акл аквазва хьи, гиманлувилера гьатнавай бязибуруз анжа ам чпик акатайдалай къулухъ гьакьикъат тестикъ жезва.

Тлугьвал пайда хьайи, адахъ агалаз алакьалу яз бязи сергьятвилер эцигай сифте йикъара зун тажубарай, гьелелиг садавайни "къил акьудиз" тахъанвай са кар къени давам жезва: шегьерра авай члехи улакьара басабас инсанар жезва, маскара алукьзавайбурулай алукл тийизвай бур са шумуд сеферда пара я. Инал за гатфарин вахтунда эцигай къадагьадин серенжем рикел хкиз кланзава. А члавуз махсус ихтияр (документ) авачир ксариз чпин хсуси улакьара аваз санай масаниз фин къадагьа авунвай, шофердин патав ацукьнавай ксарни ахтармишзавай. Рекьера километрикай ибарат машинрин циргьинар арадал къевезвай. Лугьузвай хьи, ихтияр гузвай документ гьатла, общественный улакьа аваз вач... Инсанар сад садаз мукьва тахунин, арада мензил хуьнин макьсадалди къабулнавай серенже-

мар яз хьайила, автобусар, троллейбусар квач эцигдай чка амукъ тийидайвал инсанрай ацузвайдакь гьа садазни хабар авачир. Члехи улакьа авайла, вал маска вучиз алач лугьудай касни жезвач. Кьезил улакьар хьиз, члехи автобусар, троллейбусар постарал акьвазарни ийизвачир. Белки, са тлмил геж хьиз и аламаддин «агьвалатдай» къил акьатуник за умуд кутунвай. Варцарни алатна, тлугьвалди цийи къилелай камарни йигинарнава, амма а «сир» ахьайдай кас, адакай келдай са чешме къени малум хьанач хьи, хьанач.

И йикъара федеральный дережадин чешмейри хьсан тушир хабарни малумарна. Дуньядин бязи дуктурри, пешекарри коронавиреудилайни бетер, гзаф къадарда инсанар къирмишдай цийи тлугьвал пайда хьун мумкин я лугьуз, инсаниятдик квай велвела къизгьинарзава.

Цинин мартдиз пайда хьайи тлугьвалдихъ галаз къе инсанар саки вердиш хьанва. Хейлин пешекарри, вирусологри июлдиз ва я августдиз коронавиреу михьиз терг жеда лагьай зендерни са бинени авачир бур хьана. Гьелелиг коронавиреу инсанрилай вичин вилик пад тамамвилелди къаз алакьзавачир акьалтлай фендигар шей яз амукьзава. Гьавилляй чна и месэла дикъетдикай хкудун эсиллагъ дуьз туш.

Чи ватанэгьлияр - гьар сана Урусатда дагьвийрин векил

Нубатдин ихтилат Ульяновскдин областда яшамаш жезвай, "УАЗ" заводдин участоқдин начальниқвиле кваллахзавай, гьа са вахтунда а регионда "Дагьустандин халкьарин конгресс" жемиятдин тешкилатдин президент яз зегьмет члугьузвай Жагьир Абдулгьамидович ГьАФИЗОВАКАЙ я.

Ам 1964-йисан 18-мартдиз дагьлук Докьузпара райондин Мискискарин хуьре дидедиз хьана. Мектеб куьтягьайдалай къулухъ Волгограддин политехнический институтда келна, "автомобилар ва автомобильрин майишат" пеше къачуна.

Кьилин образование къачур жегьил пешекарди 1982-йисуз вичин зегьметдин рехъ Волгограддин авторемзаводда слесарь-моторист яз кваллахунилай башламышна. Пешедин рекьий вичин алакьунар агалкьунралди синагьдай акьудай, герек тежриба кватлай пешекар гьугьунлай Волгоград шегьердин трамвайринни троллейбусрин крар идара ийидай трамвайдин паркунин цехдин начальниқвиллин къуллугьдал ракъурна.

1989-йисуз Ульяновскдин автомобилрин заводдиз устларвиле рекье туна. Кар алакьдай пешекар хьунилай гьейри, вичихъ тешкилатчивилин алакьунарни аваз акурла, заводдин рекьберди Жагьир ГьАфизов участоқдин начальниқвиле тайинарна. Ина 30 йисуз ада члугур зегьмет асул гьисабдай конвейердихъ галаз алакьалу я.

Ам производстводин рекьий бажарагъ авай тешкилатчи, гележег

хьсанарунин мумкинвилерикай азадвилелди фагьум-фикир ийидай регьбер я. Алай вахтунда Жагьир Абдулгьамидовичан регьбервилек кваз производстводин вини дережадин пешекарвал авайбуру кваллахзава. Кьуллугьчияр вири модификацийрин автомобилар маса гун патал ахъаюнун управлендиз вахкунал машгьул я. Дагьвиди вичин кваллахда автомобилрин ери хкажунин, кваллахдай чкаяр хьсанарунин месэлайриз къетлен фикир гузва. Гьа са вахтунда вичин пешекарвиллин дережани датана хкажунал алакьзава. Ик, вичин жавабдар кваллахдиз къецл тагана, ада "УАЗ" ОООдин къуллугьчияр пешекарвиллин рекьий вилик тухудай отделда Япониядин системаяр кардик кутунин рекьий чирвилер къачуна.

Гьар са кар дикъетдик кутунин къилихар хас тирвилляй адахъ рабачийрин ва рекьберрин арада гьурметни нуфуз ава. Неинки ви-

чин, гьакл масабурун ихтиярарни хуьз алакьзавай кас тирвилляй 2012-йисуз чи ватанэгьли Ульяновскдин обласдин губернатордин патав гьай миллетрин алакьайрин рекьий Советдин членвиле хьана.

2012-йисан июлдай Жагьир ГьАфизов Ульяновскдин региондин "Дагьустандин халкьарин конгресс" жемиятдин тешкилатдин президент я. Тешкилатдин кваллах Ульяновскдин областда администрациядин къурулушрихъ галаз регионда авай чи ватанэгьлийриз талуьк месэлаяр саналди гьяллик ибарат я. Дагьустандин патай векил яз, Ж.ГьАфизова Ульяновскдин областда къиле физвай вири мярекатра иштиракзава.

Зегьметдинни уьмуьрдин еке тежриба авай ватанэгьли уьлкведин сергьятра исятада вичи кваллахзавай къуллугьдилляйни члехи, жавабдар, рекьбервиллин везифаяр къиле тухуз алакьдай пешекар я.

Ж.ГьАфизован вини дережадин пешекарвал, зегьметдин гьакьисагьвал адас ганвай жуьреба-жуьре шабагьри, лайихлу тварари успатзава: "УАЗ" ОАОдин зегьметдин ветеран, "Производстводин лап хьсан къуллугьчи", "УАЗ" ОАОдин лап хьсан устлар", РФдин промышленностдин алишверидин министерстводин патай гьурметдин грамота ва ик мад... Ж.ГьАфизован хизанда пуд велледиз тербия гузва. Кьисметди хайи чиливай яргьаз акьуднавай гьар са ватанэгьлидихъ чеб авай чкайра агалкьунар, хушбахтвилер хьурай.

тахминан 40 агьзур къван базальтар (дагьлук жинс, къван), устларди чиле тунвай плитаяр хьиз, сихдаказ чилел экля хьанва. (Шиклда).

Базальт къванерин жергедикай арадал атанвай жигьир январдагьдин (вулкан) ценерив агакьзава. Чешмейри тешкикарзавайвал, Натаразрин жигьир январдагьдин сивяй цай къванер акьатунин нетижада арадал атанва. Бязи къванер къуд, вад, ирид, муьжуьд пипликай ибарат ятлани, члехи пай къванер ругуд пипенбуру я. Виридалайни къакьан жергеда авай къванерин къакьанвал саки 12 метрдив агакьзава.

Бязи чешмейра аниз "Натаразрин къванцин рехъ" ва я "Натаразрин рехъ" тварар гузва. 1986-йисуз а чка ЮНЕСКО-ди виридуьньядин ирсинин объект яз, 1987-йисуз Кеферпатан Ирландиядин тлебиат хуьнин департаментди милл парк яз малумарна.

Интернетдин ачух чешмейра ихтилат физвай чкадикай бязи риваятарни, къисаярни ава.

Дуньяда

Къарабахдиз талуьк яз

Дагьлук Къарабахдиз талуьк яз Россиядини Туьркияди саналди кваллах тухунин рекьий уртах центр арадал гьидайвал я. Туьркиядин оборонадин министерстводин делилар "Лента.ру" чешмеди раижна.

Рахунар къиле тухунин нетижада Москвадини Анкаради уртах центрадин асул кваллахдиз талуьк икьардал къулар члугуна.

Кьве уьлкведи гуьзчивал тухудай центрадин кваллахдин сергьятра аваз Дагьлук Къарабахдин гьалар ахтармишдайла, а кардал туьркиерин аскерарни желбдайдакь Туьркиядин президентди идалай виликни малумарнай.

Индияда синагьзава

Индияда Россиядин коронавиреудиз акси "Спутник V" вакцина синагь авун давам жезва. Идакай "ТАСС" чешмеди хабар гузва.

Къейдзавайвал, лазим тир вири къайдаяр вилив хвена, вакцина ахтармишунин кваллах къиле тухузва. Кьилди къачуртла, адан хатасузвилли, иммуногенностдиз фикир гуда. Россиядин вакцина Индияда ахтармишунин месэладиз разивал ганвайдакь октябрдиз малумарнай.

Къейд ийин, Россияда "Спутник V" вакцина регистрация авунвайдакь уьлкведин Президент В.Путина 11-августдиз малумарнай.

24-ноябрдиз РФПИ-ди (Россиядин ачух инвестициярин фонд) раижайвал, къецепатан уьлквейар патал вакцинадин са дозаддин къимет 10 доллардилла (760 манат) гзаф жедач.

Тлугьвал: рекьемар, делилар

Дуньяда коронавиреу чуклунин гьалар йигин камаралди давам жезва. 2-декабрдин делилралди, коронавиреу акатайбурун къадар дуньяда 64 208 879 касдив агакьнава, къейибурун къадар - 1 487 013-дав. 44 457 096 кас сагъ хьхьанва.

Тлугьвал пайда хьайидалай инихъ Россияда 2 347 401 касдик коронавиреу акатна, 41 053 кас къена, 1 830 349 - сагъ хьхьана. И рекьемар "Coronavirus-monitor.ru" сайтди раижна.

Байдена гьалибвал тештикъ

жезва

США-дин Висконсон штатдин сечкийрин къиле акьвазнавайбуру президентдин сечкийра Жозеф Байден гьалиб хьанвайдакь малумарна. Идакай "Milwaukee Journal Sentinel" чешмеди хабар гана.

Идалай вилик гьужет алай бязи маса штатрани Байден гьалиб хьайидакь хабар ганай. Алай вахтунда сесер гьисабунин, нетижаяр къунин кваллах тамамвилелди акьалтарнавач. Чкадин СМИ-ри къейдзавайвал, Байденахъ гьалиб хьун патал бес къадарда сесер хьанва. Байдена вич цийиз хьанвай президент яз малумарайла, Трамп са жерге штатра вичин гьалибвал дуьзда алкъудуник умуд кутунай.

Гуьгуьнлай Д.Трампа 2024-йисуз къиле фидай президентдин сечкийрани иштиракда лагьана.

Тлмил зиян хьана

Виликди физвай бязи маса уьлквейир гекигайла, Россиядин экономикадиз тлугьвал себеб яз тлмил зиян хьана. Ихьтин келимаяр ОЭСР-дин (Организация экономического сотрудничества и развития) докладда къейднава.

ОЭСР-ди сентябрдиз гьисабайвал, экономика 7,3 процентдин агьуз аватда. Амма къведай (2021) йисуз экономика 2,8 процентдин хкаж хьхьун вилив хуьзва. Къейдзавайвал, тлугьвалдин муддатда Россиядин экономика 11 процентдилла артух агьуз аватнач. Гьа са вахтунда бязи уьлквейра рекьемар 13-далай 20-дав къван агакьна.

Машгьур смартфон

Россияда онлайн къайдада смартфон маса гунин кар гзаф къадарда артух хьанва. Идакай "Counterpointresearch.com" чешмеди хабар гузва. Къейдзавайвал, тлугьвалдихъ галаз алакьалу къадагьаяр себеб яз, интернетдин куьмекдалди смартфон маса къачузвайбурун къадар 34 процентдин гзаф хьанва.

Пешекарри тештикьарзавайвал, муьштерияр гзафни-гзаф Huawei, Xiaomi, Samsung ва Apple тешкилатрихъ ава.

Интернетдин йигинвал

"Роскачестводин" пешекар С.Кузьменкоди кваллин интернетдин йигинвал жезмай къван артухардай къайда малумарна. Идакай «Российская газета» чешмеди хабар гана.

Пешекарди къейд авурвал, Wi-Fi-роутердин кваллахдиз цлар манийвал гун мумкин я. Гьавилляй ада Wi-Fi-дин махсус тадарак квартирадин юкьва кардик кутун теклифна. Гьа са вахтунда ада роутер полдал эциг тавун, члехи мебелда клевиру тавун меслят къалурзава. Идалайни гьейри, роутер техникадин маса тадарак-ривай (месела, микроволновкадывай), гьакьни квал чими ийидай радиаторривай яргьа эцигун чарасуз я.

Чин гьазурайди - Куругьли ФЕРЗАЛИЕВ

Квез чидани?

Натаразрин жигьир

Кеферпатан Ирландияда туристри фикир желбзавай, "Натаразрин жигьир" (Тропа гигантов) твар акьалтнавай ажайиб чка ава. Тебиатдин памятникдин надирвални къетленвал адакай ибарат я хьи, а чкада

понеделник, 7 декабря

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:05 «Заряжайся!» 0+
08:15 «Здоровствуй, мир!» 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Русский музей детям» 12 с. 0+
09:25 Х/ф «Грецкий орешек» 16+

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).
10.55 Модный приговор. (6+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Очар» на кумыкском языке
14:30, 21.05 Вести Дагестан
17:15 Актуальное интервью.
17.45 Возрождение гор.
18.05 Из золотого фонда ГТРК Дагестан.

НТВ

5.15 Т/с «Юристы». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сегодня.
8.25 Т/с «Морские дьяволы». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.00 Давай разведемся! (16+).
9.05, 3.50 Тест на отцовство. (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Х/ф «Добровольцы».
10.10 Д/ф «Михаил Ульянов. Горькая исповедь». (12+)

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
8.15, 5.45 Д/с «Оружие Победы». (6+).

вторник, 8 декабря

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 Мультфильм 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 29, 30 с.с.

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Маданият» на аварском языке
14:30, 21.05 Вести Дагестан
17:15 Право справедливости
17.40 Актуальное интервью. Ковид

НТВ

5.15 Т/с «Юристы». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).
8.00, 10.00, 13.00, 16.00, 19.00, 23.30 Сегодня.
8.25 Т/с «Морские дьяволы». (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30, 5.20 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.25 Давай разведемся! (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.45 Детектив «В полосе прибор».

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
8.15, 18.30 Специальный репортаж. (12+).

среда, 9 декабря

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке 12+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 Мультфильм 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 31, 32 с.с.

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Даймох» на чеченском языке
14:30, 21.05 Вести Дагестан
17:15 С юбилеем, Маэстро ! К 90 летию композитора Мурада Кажлаева

НТВ

5.15 Т/с «Юристы». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.25 Давай разведемся! (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.15 Здравствуй, Страна героев! (6+).

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
8.25, 18.30 Специальный репортаж. (12+).

четверг, 10 декабря

РГВК
06:50 «Заряжайся!» 0+
07:00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на даргинском языке 12+
08:00 «Заряжайся!» 0+
08:05 Мультфильм 0+
08:50 «Заряжайся!» 0+
08:55 Д/с «Пять причин поехать в...» 33 с. 12+

ПЕРВЫЙ

5.00, 9.25 Доброе утро. (12+).
9.00, 12.00, 15.00, 3.00 Новости. (16+).
9.50 Жить здорово! (16+).

РОССИЯ 1

09:00 Канал национального вещания «Шалбуздаг» на лезгинском языке
14:30, 21.05 Вести Дагестан
17:15 Дагестан спортивный
17.40 С юбилеем, Маэстро !

НТВ

5.15 Т/с «Юристы». (16+).
6.00 Утро. Самое лучшее. (16+).

ДОМАШНИЙ

6.30 По делам несовершеннолетних. (16+).
8.25 Давай разведемся! (16+).

ТВ-ЦЕНТР

6.00 Настроение.
8.10 Доктор И... (16+).
8.45 Х/ф «Холодное лето пятьдесят третьего...»

ЗВЕЗДА

6.00 Сегодня утром. (12+).
8.00, 13.00, 18.00, 21.15 Новости дня.
8.20, 18.30 Специальный репортаж. (12+).

Table with 8 columns: Day (Friday, Dec 11), Channel (RPGK, PERVYY, ROSSIA 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА), Time, Program Name, and Duration. Includes programs like 'Заряжайся!', 'Доброе утро', 'Вести Дагестан', 'Юристы', 'Утро. Самое лучшее', 'Юристы', 'Утро. Самое лучшее', 'Юристы', 'Утро. Самое лучшее'.

Table with 8 columns: Day (Saturday, Dec 12), Channel (RPGK, PERVYY, ROSSIA 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА), Time, Program Name, and Duration. Includes programs like 'Дежурная часть', 'Умницы и умники', 'Утро России. Суббота', 'Х/ф "Приключения Шерлока Холмса"', 'Детектив "Украденная свадьба"', 'Екатерина Воронина', 'Православная энциклопедия'.

Table with 8 columns: Day (Sunday, Dec 13), Channel (RPGK, PERVYY, ROSSIA 1, НТВ, ДОМАШНИЙ, ТВ-ЦЕНТР, ЗВЕЗДА), Time, Program Name, and Duration. Includes programs like 'Агросектор', 'Дежурная часть', 'Умницы и умники', 'Утро России. Воскресенье', 'Центральное телевидение', 'Любимое кино "Бриллиантовая рука"', 'Следы на снегу'.

Table with 8 columns: Day (Monday, Dec 14), Channel (ПОНЕДЕЛЬНИК, ВТОРНИК, СРЕДА, ЧЕТВЕРГ, ПЯТНИЦА, СУББОТА, ВОСКРЕСЕНЬЕ, РАДИО), Time, Program Name, and Duration. Includes programs like 'Пешком... Москва якуская', 'Пешком... Москва тепленькая', 'Пешком... Москва русскостильная', 'Пешком... Москва москворецкая', 'Пешком... Москва московская', 'Пешком... Москва быковский', 'Пешком... Москва романтика', 'Пешком... Москва поэзия', 'Пешком... Москва музыка', 'Пешком... Москва искусство'.

Дин Вири инсаниятдиз чешнелу ксар

Ямин МЕГЪАМЕДОВ,
диндин рекъый алим

(Эвел - 44-48-нумрайра)

...Абу-Бакр халифади (Аллагъ рази хураи вичелай) Абу-байдадизни (Аллагъ рази хураи вичелай) кагъаз рекъе тунна. Ана кхъенвай: "Дугъриданни, за Халид ибн Валид (кхунрин эмир яз) тайинарнава, душмандиз аксина женг тухудайвал! Куьне аксивалмир, адаз яб це ва муьтуьгъ хуьхъ. Зи (мусурман) стха! За Халид куь патав эмир яз ракуьрун ам зи вилик валай дережадиз вине я ва я тахъайтга, мукъвал я лагъай члал туш. Амма, зи фикирдалди, адахъ (Халидахъ) дяве тухунин карда зурба магъирвал (бажарагъвал) ава, вични ихътин четин гьалара. Чаз ва ваз хийир хун Аллагъдиз клан хураи. Салам (саламатвал кезе)!".

Мусурманрин ва римлуьрин кхунунар сададал гьалтайла, абурун арада яргъалди зурба женгер киле фена. Ягъунрин нетижада гьалибвал мусурманрин патал хана. Римлуьрикай лагъайтга, гзафбур телефни хана, есирдани гьатна.

И члавуз Халид ибн Валидав (Аллагъ рази хураи вичелай) Абу-Бакр халифа (Аллагъ рази хураи вичелай) рагъметдиз фенвайдакай ва Умар ибн Хаттаб (Аллагъ рази хураи вичелай) халифа ханвайдакай хабар агакъна. И хабар агакъарнавай кагъазда Халид (Аллагъ рази хураи вичелай) эмирвилляй акъудна адан чкадал Абу-Убайда (Аллагъ рази хураи вичелай) тайинарунин буйругъни авай. Халида (Аллагъ рази хураи вичелай) чарче авай хабар, мусурманрин арада кьалмакъал гьат тавун патал, вичин рикле чуьнуьхна. Ада и кардикай Абу-Убайдадиз (Аллагъ рази хураи вичелай) хабар гайила, гьадани и месэла, винидихъ кхъейд авур себеб фикирда кхуна, сир яз тун, садазни ашкара тавун меслятна. (Табарий) (Бидая ва Нигъая) (Тарихуль-Хуляфаъ, Суйутлий).

Кпларин вахтар (Махачкъалада)

ДЕКАБРЬ						
Югъ	Экуьнин	Рагъ экъечдай вахт	Нисинин	Рагъдандин	Нянин (Гъетрен)	Месин
1	05:23	06:58	11:43	14:00	16:21	17:41
2	05:24	06:59	11:44	14:00	16:21	17:41
3	05:25	07:01	11:44	13:59	16:21	17:40
4	05:26	07:02	11:45	13:59	16:20	17:40
5	05:27	07:03	11:45	13:59	16:20	17:40
6	05:27	07:04	11:45	13:59	16:20	17:40
7	05:28	07:05	11:46	13:59	16:20	17:40
8	05:29	07:05	11:46	13:59	16:20	17:40
9	05:30	07:06	11:47	13:59	16:20	17:40
10	05:31	07:07	11:47	13:59	16:20	17:40
11	05:32	07:08	11:48	13:59	16:20	17:41
12	05:32	07:09	11:48	13:59	16:20	17:41
13	05:33	07:10	11:49	14:00	16:20	17:41
14	05:34	07:11	11:49	14:00	16:20	17:41
15	05:34	07:11	11:50	14:00	16:21	17:41
16	05:35	07:12	11:50	14:00	16:21	17:42
17	05:36	07:13	11:51	14:01	16:21	17:42
18	05:36	07:13	11:51	14:01	16:22	17:43
19	05:37	07:14	11:51	14:01	16:22	17:43
20	05:37	07:15	11:52	14:02	16:22	17:43
21	05:38	07:15	11:52	14:02	16:23	17:44
22	05:38	07:16	11:53	14:03	16:23	17:44
23	05:39	07:16	11:53	14:03	16:24	17:45
24	05:39	07:17	11:54	14:04	16:24	17:45
25	05:40	07:17	11:54	14:04	16:25	17:46
26	05:40	07:17	11:55	14:05	16:26	17:47
27	05:40	07:18	11:55	14:06	16:26	17:47
28	05:41	07:18	11:56	14:06	16:27	17:48
29	05:41	07:18	11:56	14:07	16:28	17:49
30	05:41	07:18	11:57	14:08	16:29	17:49
31	05:41	07:18	11:57	14:08	16:29	17:50

Диндин месэлайриз талукъ суалар пайда хъайтга, ватцапдин
8-989-653-42-35 нумрадиз кхъихъ.

Абу-Бакр халифадин вафат (кхунинкъ)

Абу-Бакр халифа (Аллагъ рази хураи вичелай) гьижрадин 13-йисан джумадал-ахирагъ вацра, саласадин йифиз, 63 йисан яшда аваз рагъметдиз фена. Адан халифвал 2 йисни 3 вацра давам хана. Ам вичин руш Айишадин ужагъда (Аллагъ рази хураи вичелай), Пайгъамбардин (кхуй Аллагъдин патай салават ва саламар хураи вичиз) сурун патав кучукнава. (Абу-Бакр халифадин руш Айиша (Аллагъ рази хураи вичелай) Пайгъамбардин (кхуй Аллагъдин патай салават ва саламар хураи вичиз) паб тир ва гьакни, Кхуръанда кьалурнавайвал (33-сура, 6-аят), Айиша (Аллагъ рази хураи вичелай) вири мусурманрин диде я.

Абу-Бакр халифади (Аллагъ рази хураи вичелай) вичелай гуьгъуьниз

Умар ибн Хаттаб (Аллагъ рази хураи вичелай) халифа яз

тайинарун патал кьалурай меслят Абу-Бакр халифади (Аллагъ рази хураи вичелай) вич рекьидалди вилик члехи асгъабрихъ галаз меслят авуна: адалай гуьгъуьниз Умар ибн Хаттаб (Аллагъ рази хураи вичелай) халифа хунин жигъетдай асгъабрин вичидан фикир сад хана. Гьа ик, Абу-Бакр халифа (Аллагъ рази хураи вичелай) вичелай гуьгъуьниз халифа тайинарай сад лагъай кас хана.

Умар ибн Хаттаб (Аллагъ рази хураи вичелай) халифа яз тайинарай икьарар кхъин

Абу-Бакр халифадиз (Аллагъ рази хураи вичелай) Умаракай (Аллагъ рази хураи вичелай) халифа хунин жигъетдай вири инсарин разивал акурла, ада Усман ибн Аффаназ (Аллагъ рази хураи вичелай) эверна ва кагъаз кхъиз туна: "Бисмилляги - рРагъмани-рРагъим. Им - Аллагъдин расулдин халифади Абу-Бакра кьабулнавай кьарар (кутуннавай икьарар) я, вич дуьньяда уьмуьрдин эхирдив агакънавайла ва Эхиратдин уьмуьрдиз мукъва ханвайла... Дугъриданни, за Умар ибн Хаттаб куь халифа яз тайинарзава. Эгер ада сабур авуртга ва адалатлувал кьалурайтга, заз адакай авай чирвал, фикир тестикъ жеда. Эгер ада зулум авуртга ва дегишвал туртга, заз гьайбдикай (гележегдикай, сирлу крайкай) чирвал авач, заз кланзавайди анжах хийир я. Гьар са касдиз вичи вуч кьазанмишнатга, гьам жеда. Зулум авур гьар са касдиз гьихътин чкадиз (жазадиз) абур элкьвена хкведатга чир жеда". Гуьгъуьнлай ада кагъаздал муьгъуьр эцигна ва Усман ибн Аффан асгъабди (Аллагъ рази хураи вичелай), инсарин патав экъечна, а чар клелна. Ахпа вирибуру Умар халифадиз "байглат" (присяга) гана. И кар гьижрадин 13-йисан джумадал-ахирагъ вацра киле фена...

(КьатI ама)

Спорт

Дербентда - фестиваль

Алина СЕМЕДОВА

Са шумуд югъ идалай вилик Дербентда, "Компромисс" спорткомплекса, единоборстойрай жаванрин фестиваль киле фена. Ана спортдин 9 жуьредай - кхуршахар кхунай, дзюдодай, каратэдай, грэпплингдай, боксдай, самбодай, гьилералди куклунай, ММАдай, кикбоксингдай - жаванри чпин устадвал ва алакьунар кьалурна. Фестивалдин тешкилатчи Дербент шегьердин администрациядин жегьилрин политикадин ва спортдин отдел тир.

Спортдин мярекатда Дербент шегьердин килин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Рустамбег Пирмегъамедовани иштиракна.

- Къадим Дербентди вичин спортсменралди ва спортдиз талукъ адетралди лайихлудаказ дамахвава. Кхенин мярекатдин иштиракчийри виклегъ

вал, руьгъдин ва кьастунал клевивал истемешзавай спортдин жуьрейра чпин кьуватар ахтармишзава. За спортсменрихъ бедендин сагъвал ва гележегдани спортдин серенжемра агалкьунар хун алхишзава, - лагъана Р.Пирмегъамедова.

Спортдин серенжемдин макьсад аялрин ва жаванрин арада спорт машгъурун, акьалтзавай несил куьчедин таъсирдикай хкудун, спортдал машгъуларун тир.

Фестивалдин иштиракчийрив шабагъар вахкуниз талукъарнавай шад мярекатда Рустамбег Пирмегъамедова, адан заместитель Видади Зейналова, спортдин рекъый килин советник Тамерлан Сардарова, культурадин управленидин жегьилрин политикадин ва спортдин отделдин начальник Самилля Наджафовади, администрациядин жегьилрин политикадин ва спортдин отделдин начальник Хочбар Баркаева иштиракна.

Волейболдай турнир

Хазран КЪАСУМОВ

И йикъара Кьасумхуьруьн 1-нумрадин ДЮСШ-дин спортзалда Сулейман-Стальский райондин умуми образованидин идарайра клелзавайбурун арада волейболдай турнир киле фена. Ам райондин спортдин, туризмдин ва жегьилрин краай комитетдин (директор - Надыр Эфендиев) теклифдалди тешкилнавай.

Турнир кьизгиндаказ киле фена. Командаяр хъсандаказ гьазур ханвай,

са командадизни магълуб жез кланзавачир.

Къизгын акъажунра 1-чка Вили Сталрин юкьван школадин командади кхуна.

Талукъ тирвал, 2 ва 3-чкайриз Раидин Османован тварунихъ галай Герейханован 1-нумрадин ва Россиядин Игит Радим Халикован тварунихъ галай Кьулан Сталрин юкьван школайрин командаяр лайихлу хана.

Турнирдин гьалибчи ва приздин чкаяр кьур командайриз кьимметлу пишкешар, грамотаяр, кубокар, пулдин призар гана.

Жаван луткунвийриз - пишкеш

Чи мухбир

Ахцегъ райондин сайтда хабар ганвайвал, и йикъара МР-да "Чкадин теклифрин тереф хуьн" госпрограмма уьмуьрдиз кечирмишунин сергъятра аваз Луткуна футболдин майдан туькьуьрунив эгечнава. Ада 1300 квадратный метр кьада.

Тендердин нетижайрал асаслу яз, 5 миллионни 294 агъзур манатдин икьрар пудратчи организация тир "Спортдин академия" ООО-дихъ галаз кутуннава.

И проект кьилиз акъудун патал 800 агъзур манат спонсорри ганва. Амай такьатар республикадин ва райондин муниципалитетдин бюджетрай чара ийида.

Райондин ва Луткунрин хуьруьн администрациядин киле авай ксарин и проект уьмуьрдиз кечирмишун патал пул чара авунай хуьруьнвийр тир Жигерхан Сулеймановаз, Шагъпаз Жабраиловаз ва Эшреф Къличхановаз сагърай луьгуьзава.

"Лезги газетда" диндин пак кхъинар жезва. Гьавилляй ам чиркин чкайрал гадарун кьада Гьа я.

Лезги газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядин, алакьадин ва массовый коммуникациядин министерство

367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 "а"

КЪБИЛИН РЕДАКТОР

М. И. ИБРАГЪИМОВ

(+78722) 66-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЪБИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ

Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГЪИМОВ

66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

66-00-63

КУЛЬТУРАДИН

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

66-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН

Р. С. РАМАЛДАНОВА

66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ

66-00-62

КАССА

66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР

М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

Газет йиса 52 сеферда актатзава
Газет алакьадин, информационный техноло-
гийрин ва массовый коммуникациядин хиле
гуьзчивал авунин рекъай Федеральный кьул-
лугьдин Дагъустан Республикада авай Управ-
лениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистра-
ция авуна.

Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькьур хъийизва.
Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур эл-
къвена вахузвач. Редакциядинни макъалай-
рин авторрин фикрар сад тахъун мумкин я.
Газетда чап авун патал теклифинавай матери-
алра гъанвай делилрин дуьзвиллин ва керчек-
виллин патахъай жавабдарвал авторрин чпин
хиве гъатзава.

**РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:**

367018, Махачкъала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатдин къвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахуьдай вахт - 21.00

Чап ийиз вахкана - 16.50

Газет "Издательство" "Лотос"
ООО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкъала,
Пушкинан куьче, 6.

Тираж 5088

Илишандик квай материалар
гъакьидихъ чапзавайбуру я.

Икъван яшар хъанвайбуру къелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г.Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Гь

Мубаракрай!

Къизилпорт шегьердин мэрдин сад лагъай заместитель,
къурушви хва Седредин Жафарович ЖАФАРОВАЗ:

Къурушви хва, къегьал хва,
Авай хъсан амал, хва.
Хуьруьвийри уьткъемдиз
Дамахзава къе вал, хва!

Ругъ - Къубан, чан сагъ
хъурай,
Къилел даим рагъ хъурай!
Намус вине къазвай ви
Агалькунар дагъ хъурай!

Мубаракрай хайи югъ,
Сад Аллагъди гайи югъ!
Юбилеяр мад хъурай,
Уьмуьр гатфар, гад хъурай!

КЪБИЛИПОРТДА КАРДИК КВАЙ "КЪУРУШ" ТЕШКИЛАТ-
ДИН КОЛЛЕКТИВДИН ТИВАРЩИХЪАЙ КВЕЗ 70 ЙИСАН
ЮБИЛЕЙ РИКИН СИДКЪИДАЙ ТЕБРИКЗАВАЙ АДАН
РЕГЪБЕР РАМИЗ ПУЛАТОВИЧ МЕГЪАМЕДОВ.

Нумрадиз шиирар

"Лезги газет" кхьин!

Милана АБДУЛМЕЖИДОВА, 8-кл. ученица

"Лезги газет" лезги халкъдин дамах я,	Рикеллачиз тахъуй гъич сад ахвара.
Ам къелай кас гъар патахъай уях я.	"Лезги газет" кхьин чна, лезгияр!
Энгел тийин ша чна и къвалахда.	Яцъу газет столдилай къачурла,
Лезги газет кхьин чна, лезгияр!	Рик! шад жеда хуш хабарар акурла,
Жуван хайи члалал дамах ийин ша.	Къелуналди тух жедач гъиле къурла,
"Лезги газет" къведа гъардаз бакара.	"Лезги газет" кхьин чна, лезгияр!

Сабина НАВРУЗОВА, 6-кл. ученица

"Лезги газет"

Виш йисара рекъера
Къекъвена вун, чан газет.
Лезги халкъдин гъилера
Ава къе вун, чан газет.
Мубаракрай юбилей,
Экуь вахтар хъурай вахъ.
Шад хабарар газетдай
Агакъдайбуру хъурай чахъ.

Макъалаяр кхьидай
Риклер шаддайбуру хъурай.
Чехи гъевес кутадай,
Аллагъди сагъвал гурай.
Жуван хайи лезги члал
Кланарда на, чан газет.
Лезги члалан дерди-гъал
Ая вуна, чан газет.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди Назим Ханбалаев - вах, Жамалдин Хайироваз уьмуьрдин юлдаш
Селми Играмудиновна
рагъметдиз финихъ галаз алакьалу яз башсагълугъвал гузва.

Махачкъалада авай имам аш-Шафиидин тиварунихъ галаф мискиндин имам Тажидин Къазибегован хизанди
АЛИКБЕР
кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз халадин рухвайриз - Робертаз, Абидиназ ва рагъмет-лудан хизанриз башсагълугъвал гузва.

"Дагагропромпроект" институтдин коллективди чпихъ галаз фадлай къвалахзавай генеральный директор Ханбалаев Назим Играмудиновичаз вичин вах
СЕЛМИ
кечмиш хъунихъ галаз алакьалу яз адан хизандиз, мукъвалкилийриз башсагълугъвал гузва.

"ЛГ"-дин 48-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

1-2. Гъверер. 1-4. Гъаргъар. 1-5. Гъурбат. 2-3. Ругъани. 2-5. Ремонт. 2-6. Рейган. 3-6. Ицитлун. 3-7. Игътияж. 4-5. Рапорт. 4-8. Ришвет. 5-6. Туьквен. 5-8. Таврат. 5-9. Тамада. 6-7. Надинж. 6-9. Нетижка. 6-10. Нифрет. 7-10. Женнет. 8-9. Тамаша. 9-10. Адалат.

В МФК "Даглизингфонд" реализуется программа "Антикризисные меры поддержки субъектов МСП", включающая в себя 4 вида микрозаймов. Эти микрозаймы может получить любой субъект МСП, зарегистрированный и осуществляющий свою деятельность в Республике Дагестан.

Заявитель вправе претендовать на получение разных видов микрозаймов с общим ограничением 5 млн рублей суммарно.

За подробной информацией необходимо обратиться в "Центр поддержки предпринимательства", расположенный по адресу: г. Махачкала, ул. Гагарина, 120. Телефон: +7 (963) 370-98-78.

Номер горячей линии центра "Мой Бизнес": 8-800-700-99-00 (звонок по России - бесплатный).

2021-йисе патал

Лезги газет

кхьихъ!

ИНДЕКСАР:

йисанди - 63249

6 вацранди - 51313

газетдин кьимет почтарин отделенийрай:

йиса - 977 манатни 41 кепек
6 вацра - 488 манатни 70 кепек

Абонентрин ящикрай (до востребования):

йиса - 912 манатни 02 кепек
6 вацра - 456 манатни 00 кепек

"Дагпечатдин" киоскрай:

йиса - 456 манат
6 вацра - 228 манат

Киоскрай вахчун патал газет квевай "Дагпечатдин" киоскра, сайтда (www.dagestan.press.) ва гъакъни Махачкъалада, Промшоссе куьчедин 10 "а"-нумрадин дараматда, кхьиз жеда.

Чи бухгалтериядай:

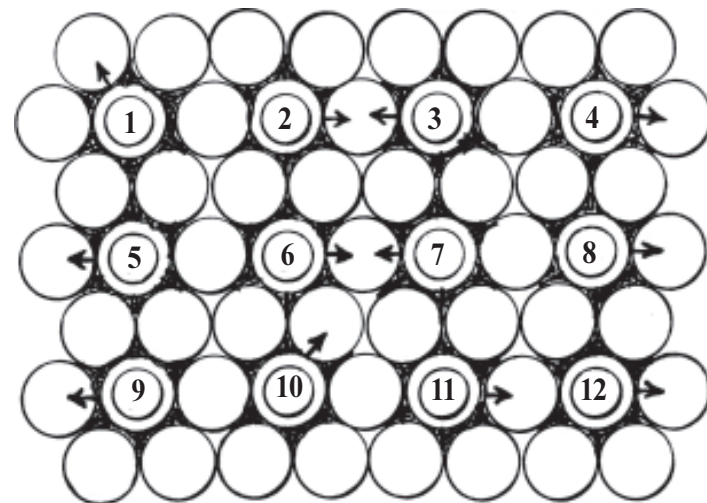
"Лезги газетдин" редакциядай чпи хутахдайбуру:

йиса - 325 манат
6 вацра - 162 манатни 50 кепек

Чи газет кхьинин патахъай суалар пайда хъайитла,
экуьнин сятдин 9-далай нянин сятдин 6-далди и нумра-
диз зенг ийиз жеда: 8-928-584-16-72

Кроссворд (6 гъарф)

Туькьурайди - Салигъ ИБРАГЪИМОВ

1. Са члалай маса члалаз таржума ийизвай кас. 2. Къилиз акъуд-завай кар, къвалах. 3. Ихтияр тагун. 4. Мехъерин, межлисдин члехиди. 5. Къадим заманайра дишегълийри юкьва твадай члул. 6. Метлеблуг. 7. Северен къвал. 8. Къаз. 9. Операцияр ийидай духтур. 10. Куьтягъ хъун, акъалтлун. 11. Крар, гъерекатар, къилихар. 12. Кесиб, фагъир.

Утерянный аттестат о среднем (полном) общем образовании серии Б за номером №315 304, выданный в 1990 году Нютюгской средней общеобразовательной школой Сулейман-Стальского района РД на имя **БАБАЕВА Ажимурада Мафрудиновича**, считать недействительным.

МСП Банк увеличивает максимальный размер беззалогового кредита для самозанятых предпринимателей до 1 млн рублей. Ставка по кредиту фиксированная и составляет 7,75% годовых сроком до 3 лет. Увеличение максимальной суммы кредита позволит самозанятым предпринимателям расширить спектр приобретаемого оборудования и повысить качество оказываемых услуг.

Обращаться в ГАУ "Центр поддержки Республики Дагестан". Адрес: г. Махачкала, ул. Гагарина, д.120.

Номер горячей линии центра "Мой Бизнес": 8-800-700-99-00 (звонок по России - бесплатный).

